

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՄԱՏՈՐ 42.

Կ. ՊՈԼԻՍ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20, 1913

ԹԻՒ 51

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԴՐԱԿԱՆ

Մերոսփան 1209

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ

Շնորհիքի եւ Աղոթքի Հոգին ՎԵՐ. ԳԱՒՄԷ ԱՊԼԱԶԱՏԵԱՆ . 1211

Կիրակնօրեայ Դպրոցի Դասեր— Յիսուս
եւ իր եօթանասուն բարոգիցները 1213

ՏՂԱՅՈՅ ԷՁԸ

Քոթօի վրեժը ԱԼՊԷՐԹ ԱՐՆՈՆՏ ՊԷՆԷԹ . 1214

ՅՕԴՈՒԱԾԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Շրջաքերական մը Թուրքիոյ Աւետ .

Միտքիւններուն ուղղութիւն 1215

Գող Վասիլ Ե. ՔԱՍՈՒՆԻ . 1218

Եւրոպայի դիրքը Հայկական Հարցին

նկատմամբ (Պատմական Ակնարկ) ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ . 1220

Իզմիրի Ամերիկեան Աղջկանց Դպրոցը ՕՐ. Մ. Կ. ՍԱՐՐԱՖԵԱՆ . 1224

Պիկկոլոն, Նիւ Եոթ ԱՐԱՄ Մ. ԹՍՐՈՍԵԱՆ . 1225

Տիկին Տ. Պ. Տօմեան Ս. ԷՕՄԷՐԵԱՆ . 1226

Հայ կեանքը Հ. ՄԱՍԻԿՈՆԵԱՆ . 1227

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ 1229

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

ՔԷՇԵՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՔԻՐՈՔՃԻ ԽԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

روما بر هفته لغ غزته — در سعادتده بايبل هاوسده — مدير مسئول — صمويل ق. ارونيو

ԱԽԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՎԵՐ. ՏՐ. Ֆ. ՈՒ. ՄԷԲԱԼԸՄ

Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM. D. D.

American Bible House, Cons/ple., Turkey

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ			
Տարեկան բաժնեգին	40	Դահլիճ	
Ամերիկայի համար	2	Տոշար	
Անգլիոյ	8	Շիլլին	
Ուրիշ երկիրներու համար	10	Փրանկ	
2 տիֆ հասը 40 փարս			
Ծանուցման գիները յափառ			

TERMS			
An. Subscrip.	Ps.	40	
U. S. A.	\$	2	
England	Shils.	8	
Other countries	Frs.	10	
Single Copy 40 Paras			
Advertising rates on application			

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Մեր յայտարարութեան համաձայն՝ մեր բոլոր գործականերէն և բաժանորդներէն կը խնդրուի, խմբագրականէ զանո բոլոր գործերու համար, ուղղակի դիմել հետեւեալ հասցէին. — Յ. Մատթէոսեան, Պայպըլ Հաուս, Կ.պոլիս:

Մեր Ամերիկայի բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հաճին իրենց բաժանորդագիրը մասնա փոքրով, այսինքն փոքրով օրհրով ղրկել. այդ իրենց համար ղրկին և մեզի համար ալ դրամապէս կորուստ չպատճառող միջոց մըն է:

Հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է 2 դահլիճ ղրկել:

Մեզի ղրկուած ձեռագիրներ ետ չեն դարձուիր:

Ծնողքներու, վարժարանաց տնօրէններու և Կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեսչութեանց մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր ԱԽԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՅԻՆ վրայ և կը սպասենք որ հաճին ամէն ջանք ընել զայն աւելի տարածելու համար: Տարեկան բաժանորդագիրն է ամէն տեղի համար 6 դահ. արծաթ. եթէ մէկ հասցէի 15 օրինակ ղրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի, իսկ 1 Օսմ. ոսկիի փոխարէն, նորէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը ղրկուի:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ԱՏՈՐ 42.

4. ՊՈԼԻՍ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20, 1913

ԹԻԻ 51

ՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԾԵՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջացող տարին մեզի կը յիշեցնէ թէ ա-
րեւելոս կը ծերանանք: Դեռատիները կը ծերա-
նան ճիշտ նոյնքան արագ որքան յառաջացած
տարիքի մէջ եղողները: Ծերութիւն է վախճանը
մարդկային մեծ ընտանիքին մէջ ծնող անձնիւ-
րանհատի, եթէ մահը աւելի կանուխ չհասնի:
Երկարակ մազեր, կթուտ ծունկեր և ծերութեան
ոլոր ծանօթ նշաններն ու տկարութիւններ
լսողական մէջ մի մասուկի, որ անոնց ժա-
մանման սահմանուած ժամանակին հասնելու
չափ կեանք կ'ունենայ: Ամէն տարի զանոնք
աւելի կը մօտեցնէ, և ո՛րքան արագ կը սահին
տարիները:

Այս այսպէս ըլլալով, ծերութիւնը երի-
տասարդութեան բնական պտուղը համարուե-
լու է: Ծերութիւնն է ինչ որ երիտասարդու-
թիւնն սկիզբէն սահմանուած էր ըլլալ: Հե-
տեապէս ամօթ համարուելու չէ երբեք, իբր
թէ անբնական բան մը ըլլար, կարգ մը տա-
րօրինակ անհասներու յատուկ կամ յան-
ցանքի մը պատիժ:

Անոնք որ ներկերով, անվայել զգեստով
կամ ուրիշ մեքենական միջոցներով կ'աշխա-
տին ծածկել ծերութեան նշանները՝ իրենք զի-
րենք ծիծաղելի միայն կ'ընեն, ուրիշ մը չեն
խաբեր: Ուրիշ և ստոյնցմէ աւելի լաւ միջոց-
ներ կան ծերութեան աղէտներէն խուսափելու
համար:

Ըսած է մէկը թէ ամէն անձի հա-
մար առաջին և ամենակարեւոր բանն է
մեծ հոգ տանիլ իր ծնողներուն ընտրու-

թեան: Ի՞նչպէս ալ ըլլայ այդ, անտարա-
կուսելի է ժառանգականութեան ազդեցու-
թիւնը: Մեծ բան է լաւ սկզբնաւորութիւն մը
ունենցած ըլլալ կեանքի ասպարէզին մէջ, մար-
մին մը ունենալ ակտիւ և բարոյական խօ-
թութեան ժառանգական հակումներէ զերծ:
Սակայն այնպիսիներ իսկ որոնց ծնունդը այս-
պէս չէ՝ կարող են յաջորդ սերնդեան համար
չսա բան ընել, ուշի ուշով հոգ տանելով ա-
ռողջապահական օրէնքներու:

Ժամանակներու ամէնէն յուսատու նշան-
ներէն մին է բժշկական աշխարհի այն մեծ
փոփոխութիւնը, որով հիմա բժիշկներն աւելի
ուշադրութիւն կ'ընծայեն հիւանդութեան կան-
խարգել քան բուժիչ դարմաններուն:

Յայտնի է թէ մասնաւոր հիւանդութիւննե-
րու պատճառներուն ընդարձակ զննութիւնները
պիտի շարունակեն միշտ նոր դործնական ար-
դիւնքներ յառաջ բերել մարդկային կեանքը
երկարելու ուղղութեամբ: Այս գիւտերն իս-
կոյն մարդկութեան տրամադրութեան ասկ կը
դուրսին: Ուստի կը յուսանք թէ կեանքի մի-
ջին տեւողութիւնը, որ արդէն աւելցած է
քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ, ա՛լ աւելի
պիտի երկարի բժշկական գիտութեան յառաջ-
դիմելուն հետ:

Բացց առողջապահական օրէնքները սոսկ
գիտնալն անբաւական է: Իրական կեանքի
մէջ դործադրուելու են անոնք այն ամէնուն
կողմէ որ կը բաղձան առողջ ու երջանիկ ծե-
րութեան մը հասնիլ: Բնութիւնը կերպ մը ունի
մեզի շուտ կամ ուշ տուժել տալու մեր օրի-
նազանցութիւնները: Դեռատիներ մահաւանդ
յիշելու են զայս: Ոչինչ որ բարոյապէս ծուռ
է՝ կրնայ ֆիզիքապէս ուղիղ ըլլալ: Հետեա-

բար պէտք է խնամով զգուշանալ մարմնի անարժան տենչանքներու տեղի տալէ, առողջութեան վնասող ունակութիւններ կազմելէ, զոր օրինակ ալքոլի և ծխախոտի նման թունաւոր բաներ խմելէ կամ ուրիշ ունիցէ կերպով մարմինը կամ միտքը չարաչար դուրս ածելէ։ Առողջապահութիւն ուսուցողութեան է ամէն դպրոցի մէջ իբրեւ կարեւոր ուսում։

Սակայն ծերութեան նախապատրաստութեամբ ամենակարեւոր բանը աւելի բարձր մակարդակի մը վրայ կը գտնուի։ Ուշադրութիւն ընծայուելու է մարմնին, սակայն միայն որպէս զի կարենանք բարոյական ու հոգեւոր ամենաբարձր բարեկամութիւններն ստանալ։ Մարմնի խնամքը երբեք նպատակ ընտրուելու չէ ինքնին։

Ծերութեան այսքան յաճախ երկիւղի առարկայ ըլլալուն պատճառը սա է որ երբ կը հասնի այն, անկարելի կը դառնայ այլեւս վաշտել այս աշխարհի հաճոյքներէն ու գործերէն շատեր։ Այս բաները բաղմամբ անձերու համար միակ ծանօթ աղբիւրն են երջանկութեան։ Ուստի երբ ասանք այլեւս տրամադրելի չեն ըլլար, կեանքը տխուր ու խափուր կ'ըլլայ արդարեւ։ Ասոր դարմանն է խմայական և հոգեւոր բարձր հաճոյքները մշակել, երբ դեռ ծերութիւնը չէ հասած։ Մարդկային բարեկամներ կ'անցնին, բայց լաւ գիրքեր անմահ ընկերակցութիւններ կ'ընծայեն։ Հարստութիւն, յաջողութիւն, համբարութիւն, համբաւ և արուեստ հոգիի ստացուածներու փոխարկուելու են, եթէ մնայուն պիտի ըլլան։ Էնտրութեան փարնէկի քիչ գոհացում կը գտնէ իր գրամին մէջ, բայց անդադար կը կազդուրուի և կը սփոփուի իր ծերութեան մէջ, Շէյքսպիրի և Սքոթի ընթերցմամբ։ Բովանդակ աշխարհի աւետարանման և համանման բարոյական ու հոգեւոր մեծ շարժումներու սէր մշակուելու է։ Ամէն պարագայի մէջ վտարուելու է եռապաշտութիւնը։ Այս է շատ ծերունիներու ապերժան հոգեկան պատճառը։ Իրենց անձով միայն կը զրադին անոնք և կը տեսնեն թէ ուրիշներէ կ'անտեսուին բոլորովին։ Ուստի յոռետես կ'ըլլան ու կը դառնան իրենց լքման մէջ։

Սակայն ամէն բանէ աւելի կրօնն է ծերութեան միակերպութիւնը։ Ինչ գեղեցիկ է ծերունիներու երջանիկ կեանքերը տեսնել,

երբ իրենց Քրիստոնէական հասուն փորձառութեամբ կը պտրտին իրենց բարեկամներուն միջև խրախոյս և օրհնութիւն տանելով ամէն անոնց որոնք իրենց հետ յարաբերութիւն կ'ունենան։ Կրօնի կոչումն է զուարթարար ու ազնուացուցիչ ըլլալ։ Միշտ գեղեցիկ է, բայց ոչ երբեք աւելի քան երբ կը թուի ըլլալ երկնային լոյսի մը փայլը այն ծերունիին վրայ, որ զէպքերու ընական ընթացքով պիտի մանէ ընդհուպ յաւիտենական աշխարհի փառքերուն մէջ։

Կրօնական կեանքի մշակումը սակայն յետաձգուելու չէ մինչև ծերութեան տարիքը։ Ծերութեան մէջ անոր բարեկամները վաշտելու կարենալու համար պէտք է վարիչ ոյժը ընել զայն կեանքի ամբողջ ընթացքին մէջ։ Ոչ մէկ ատեն կրնանք ապահովապէս հրաժարիլ Աստուծոյ ընկերակցութենէն, և կրօնքով է միայն որ այս ընկերակցութիւնը կրնայ մեզնի ըլլալ։ Իրօք, այս է կրօնը, այս է կրօնական կեանքը, Աստուծոյ բարեկամութիւնը, հաղորդութիւնը և ընկերակցութիւնը։ Որովհետեւ Աստուած անուն սէր է, այս ընկերակցութիւնը երբեք չկրնար կորսնցնել իր ոյժը, քաղցրութիւնը և հրապոյրը։ Անոր սէրը երբեք չաւարանար։

Եթէ պարտապատշաճ պատրաստութիւն ըլլայ, ծերութիւնը կրնայ պարտապատշաճ ծառայութիւն մատուցանել։ Հոս պիտի յիշենք երկու կարեւոր կէտ միայն։ Մարդ մը յամառելու չէ իր գործին կառչիլ մնալ առեւտուրի, քաղաքականութեան, եկեղեցիի կամ ունի ասպարէզի մէջ, երբ հրաժարելու հոգեբանական վայրկեանը ժամանած է։ Անդադար ջանալու ենք աս քաղաքի բնակչանալ թէ ուրիշներ տեղերը պիտի անցնին և մեր գործը շարունակեն, թերեւ միշտ ընտանի եղածէն տարբեր մեթոտով։ Ծերութիւնը ծառայելու է զեռաստիները առաջնորդելու և ներշնչելու։

Ծերերու հետ ազնուութեամբ վարուելուն անոնց աւելի երիտասարդ ընկերակիցները։ Ոչ ոք իր անձին ներկու է խօսքով կամ գործով ծերունիի մը ցուցուած ունի սովորութեան համար։ Ոչ մէկ ընտանիք, ոչ մէկ եկեղեցի, ոչ մէկ աղղ կրնայ բարգաւաճիլ, եթէ չյարգէ և չպատուէ ծերերը։

Սքոթի ամէնէն գողտրիկ խոստովանելը

ծերերու տրուած են: «Ծերութեան ատենն ալ պտուղ պիտի տան, պարարտ ու կանանչ պիտի մնան» (Սաղ. ԳԲ. 14): «Մինչև ձեր ծերութիւնը անգամ ես նոյն եմ, ու մինչև ձեր ալեւորութիւնը ես ձեզ պիտի կրեմ. ես ստեղծեցի ու ես պիտի վերցնեմ, ես պիտի կրեմ ու պիտի ազատեմ» (Ես. ԽԴ. 4):

Անցեալին մէջ մարդիկ երազած են դանկ երիտասարդութեան ոգին (էլիքսիր), զոր խմելով յաւիտեան երիտասարդ պիտի մնար մարդ: Բայց բոլոր այդպիսի երազներ ունայն են: Մեր այս մարմինները պիտի ծերանան և անցնին: Այս «մեր վրանի նման երկրաւոր ատենը» պիտի քաղուի: Բայց շատ ճշմարիտ ատենով մը կարելի է որ յաւիտեանապէս երիտասարդ մնանք: «Տէրօջը ապաւինողներուն ոյժը պիտի նորոգուի, և անոնք արծիւներու պէս թռչելով վեր պիտի ելլեն, պիտի վազեն ու չթուլնան, պիտի քալին ու չյոգնին»:

Ազգերը անհասանելի ու պէս կը ծերանան, կը տկարանան և կ'անհետանան: Անցեալին մէջ շատ ազգերու պատահած է այս: Բայց յայտնի կ'երևի թէ ինչպէս անհասանելի կը մնան, նոյնպէս ամէն ազգ որ իր թագաւորը կ'ընէ զՅիսուս Քրիստոս՝ կոչուած է մնալ ու տեսնել մինչև աշխարհի վերջը: Յիսուս է սիրոյ թագաւորը, և գիտեմք թէ սէրը մահէն զօրաւոր է, հաւատքէն և յոյսէն ալ մեծ: Իր բնութեամբ իսկ յաւիտեանական է: Հետեւաբար ունէ ազգ որ ճշմարտապէս Քրիստոսեայ կ'ըլլայ՝ չկրնար երբեք անհետանալ:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՇՆՈՐՀՔԻ ԵՒ ԱՂՕԹՔԻ ՀՈԳԻՆ

ՎԵՐ. ԳԱԽԷ ԱՊՈՍՏՈՍՏԵԱՆ

«Եւ Դաւիթի տանը վրայ ու երուսաղէմի բնակիչներուն վրայ շնորհքի եւ աղօթքի հոգին պիտի թափեմ»: Զաւ. ԺԲ. 10

Այս փառաւոր և հարուստ խոստում մը և Հին Կտակարանի կտակներէն է. սակայն լուեկայն դանդաղ մըն ալ, քննադատութիւն մըն ալ կայ մէջը: Կտակողը, խոստացողը դո՛ւ չի թուիր Դաւիթի տան ու երուսաղէմի բնակչաց աղօթքներէն. ձեւականութիւն մը կը տես-

նէ անոնց մէջ: Երկնից ականջին անուշ չի հնչեր և աղօթողին խղճի խաբկանք ըլլալէն աւելի բան մը չէ. հետեւաբար զթալով աղօթողներուն, որ թերեւ անդադար աղօթքներ կը մատուցանէին, սակայն չոր ու ցամաք. և ուստի անպատասխանի, կը խոստանայ Ծնորճքի և Աղօթքի Հոգին թափել: Աս խոստումէն սորվելէք բաւական դասեր ունինք:

Աստուած աս խոստումով ու անոր կատարումով կը յստայ, Կորնթոյ գիտէ ու չփորձած ալ շատն է, թէ ժողովուրդը աւելի շատ պիտի աղօթէ, Աղօթքի Հոգին շատ աղօթել պիտի սայ, որը մէկ անգամի տեղը խոստումը վայելողը շատ անգամ պիտի աղօթէ, իր ներսիդին այդ ուղղութեամբ գրգռել մը ունի, ցորեկով դո՛ւ պիտի չըլլայ, գիշերով ալ պիտի աղօթէ, ատանձաւութեան աղօթքներուն թիւը բազմապատիկ պիտի ըլլայ, բնականական ալ պիտի սկսի, հրապարակային ալ պիտի յաջորդէ: Այս փորձով անոնուած է, մինչև իսկ չուկաներու, արեւուր, ճամբորդութիւններու մէջ և ամէն տեղ, «Էրիկ մարդիկ պատրաստ են սուրբ ձեռքեր տարածելով» աղօթել, նոյնպէս կրնի մարդիկ՝ զի խոստումը բնականաբար է: Դաւիթի տունը ինչպէս որ այր մարդ կար, կրն մարդ ալ կար: Երուսաղէմի բնակիչները նոյնպէս երկու սեռէ էին. մինչև իսկ տղաք ու աղջիկներ կը սկսին աղօթել խոստման կատարումին տեսն: Ծերեր տեսեր ենք, 80—85 տարեկաններ, որ սկսած են աղօթել այս ատեններ: Ո՛րչափ դարմանալի է Աստուած որ համայն մարդկութեան՝ Աղօթքի Հոգիովը աղօթել տալ կը սիրէ, մարդոց ձայներէն կ'ախորժի, փափաքները լսել կը սիրէ. խնդրանքներուն պատասխանել պատրաստ է, պայմանաւ որ իր թափած հոգիովը ըլլայ աղօթքը: Դժբաղդաբար մեր մէջ աղօթքի կարեւորութիւն տալը շատ պակասած է. աղօթածողովեւրու մէջ աղօթողներ շատ քիչ, ցաւալիօրէն քիչ ունինք. անոնք ալ որոշ և շարունակ աղօթողներն են: Այս ապացոյց, և արեւի պէս յայտնի ու ցաւալի նշան մըն է «Աղօթքի Հոգի» բացակայութեան: Քարոզ շատ, բանաստեղծութիւն շատ, լեհիլ շատ, բայց Աղօթք գրեթէ չկայ: Ու երբ որ այս կարեւոր ու անհրաժեշտ խոստման մէջը չենք, կատարումը չենք վայելեր, միթէ վերոյիշեալները լաւ պատրաստուած են,

միթէ արդիւնաւոր են, չինի՞ն են։ Այս շատ հեռի է իրողութիւն ըլլալէ։ Վկայ ներկայ կեանքը, որ ամէն կողմէ մեղադրելի և քննադատելի կը դառնայ, բացառութիւնները միշտ կը դառնան, բայց երբեք բաւական չեն։ Բնդհանրութիւնը հոգ հասնելու է։ Մենք կրցանք քարոզ, բանախօսութիւն, շէֆըր մտիկ ընողներ պատրաստել, բայց ոչ աղօթողներ։ Գաւալի՜։ Շատ ցաւալի երեւոյթ մըն է այս. ոչ եղելութիւն մըն է, արիստոս։

Ու եթէ քարոզներն իսկ Հոգիէն ներշնչուալ ըլլային, զոնէ քարոզիչը նոյն Հոգիով պատրաստուէր, խօսէր, արդեօք ժողովուրդը հոն չը՞ պիտի տարուէր։ Այն բեմը, որ ժողովուրդը, մտիկ ընողները աղօթքի չկրնար շարժել, արդեօք իրաւունք ունի՞ նպատակին ծառայելուն դոհմանակութիւնը ունենալու։ Եւ երբ չկայ Աղօթքի Հոգին ժողովուրդի մը, եկեղեցիի մը մէջ՝ հանդիստ կենալու իրաւունք ունի՞։ «Վա՛յ, Սիօնի մէջ հանդիստ բնակողներուն», Երեմիաներ պէտք են որ լան դիշեր ու ցորեկ ասանկ վիճակ ունեցող եկեղեցիին ու ժողովուրդին վրայ։ Բայց ո՞վ է այդ եկեղեցին ու ժողովուրդը։ Երբեք չեմ համարձակիր ունէ մէկը մատնանշել։ Թող խրաքանչիւրը ինք իրեն խորհի թէ արդեօք ես ունի՞մ «Շնորհքի և Աղօթքի Հոգին»։ Կը սիրե՞մ աղօթել, աղօթած ժողով, ընտանեկան աղօթքի սեղան։ Որոշ և շատ պարզ է թէ Աստուած կ'ուզէ որ իր ժողովուրդը աղօթէ, շատ աղօթէ, այո, «անդադար» աղօթէ, առանց ձանձրանալու աղօթէ, «դիշեր ցորեկ» աղօթէ և միաբան աղօթէ։ Երբ այս խոստումին կատարումին մէջ չենք՝ չյուսանք թէ կրնանք հոգիներ չահիլ, կամ՝ Աստուծոյ Թաղաւորութեան պալուն ծառայել։ Ոչ, յաւէտ արգելք ենք, թէ և բազմութիւններէ ծախահարուինք և անոնցմէ դուրսաներ խլենք։

Այս խոստումին Տէրը նաեւ կը յուսայ և ստոյգը գիտէ որ աղօթքի որակն ալ պիտի փոխուի։ Ինչպէս քանակը նոյնպէս որակը՝ առանց այն Հոգիին անհաճոյ է խոստացողին։ Տեսեր ենք առանց ասոր աղօթողներ, որ ձանձրալի ըլլալու աստիճան երկար ու մտացի կ'աղօթեն։ Քարոզիչ մը այնպէս կ'աղօթէր, բայց երբ եկաւ օրհնեալ այս Հոգին՝ սկսաւ հազիւ մէկ երրորդը աղօթել, սա-

կայն շատ սրտազին ու հոգիով։ Կան ոմանք որ կը քարոզեն, կը խրատեն իրենց աղօթքներով, ոմանք կը յանդիմանեն, կը քննադատեն իրենց աղօթքներով։ Ականջովս լսեցի ասանկ երկու աղօթողներ։ Մին ելաւ աղօթեց քննադատական ոճով, միւսը ելաւ աղօթեց պատասխանող ու քննադատող ոճով. աւա՛ղ, անոնի սրբապղծութիւն։ Ոմանք ալ կ'ելլեն Աստուծոյ պատմութիւն կ'ընեն։ Շնորհոյքն սկսեալ. ուր որ կրնան կը հասցնեն. ոմանք ալ նոյն Աղօթքն է տարիներէ հեռէ կը կրկնեն. ոմանք ալ պաշտօնական ձևով քարոզիչին ընելիք աղօթքը կ'ընեն։ Ո՛հ, որակը, աղօթքի որակը անհունապէս կը փոխուի երբ աս խոստումը կը կատարուի։ Առանց անոր հակառակն է որ կը մատուցուի, սակայն ասով շատ անգամ անձնականի կը դառնայ։ «Աստուած, ողորմէ ինձի մեղաւորիս»։ Կան ոմանք որ անձնական աղօթքը կը քարոզեն, կը շեշտեն, կը պահանջեն. այս ինձի սոսկալի և սխալ կը թուի։ Վա՛նայ մէջ դիշեր մը այս նիւթին վրայ խօսեցայ. խոստումին կատարումին, Աղօթքի Հոգիին դործած ատեն ըլլալիքներուն վրայ խօսեցայ, բայց, ըսի, մէկ բան մըն ալ կ'ընէ որ սակայն հիմա չեմ ըսեր՝ (ըսելուն պէս վախ կայ որ ձեւակերպութիւն ընէ լսողը)։ Երբ կատարուի այդ խոստումը ինքնին յայտնի կ'ըլլայ. եղաւ ալ, Աղօթքի Հոգին եղածին պէս անձնական աղօթքները, զոյնան խոստովանութիւններ սկսան լսուիլ հրապարակային աղօթած ժողովներուն մէջ, ինչ որ սակայն առաջ երբեք ունէ աղօթողի բերնէ չէի կրցած լսել։ Սակայն այս ալ վշտանալ ունի։ Աղօթողներուն շարքին մէջ տեսած եմ անհատներ որ միշտ անձնական, սոսկ անձնական կ'աղօթեն և այն աստիճանի կը հասցնեն որ զուտանք յառաջ կը բերեն։ Աղօթքի այս ու ասոր նման ուրիշ քանի մը կերպեր կան որ փնտսեալ կը դառնան։ Աղջիկ մը իր մօրը ներկայութեան մօրը համար այսպէս կ'աղօթէ. «Ով Տէր, մօրս քար սիրտը դուն կախողդ»։ ասոր վրայ մայրը կը զայրանայ, աղօթքը չլինցած՝ կը ձգէ կ'երթայ։ Շնորհք չկայ ասանկ աղօթքներու մէջ։ Ոմանք արթնցած ըլլալով կ'ելլեն, դողափար կը խոստովանին, աղօթք կը խնդրեն. իւր թէ այսպիսի մէկու մը համար կը սկսի մէկը աղօթել ու աղօթ-

քին մէջ անանկ բառեր կը գործածէ աղօթք խնդրողին համար, որ երբեք նպատակին չի ծառայեր. ընդհանրապէս: Աղօթքի որակը, չնորհաց, աղօթի որակը անհոնապէս տարբեր է:

Այս խոստովանութիւն կատարումը աղօթողին հաւատք ու վստահութիւն կը ներշնչէ թէ «անշուշտ աղօթքդ կը լսուի, կը պատասխանուի» և ուստի Աղօթքի Հոգիով աղօթողը կը սպասէ պատասխանին, վստահ՝ ձեռքովը դրածի պէս. երբեմն անմիջապէս, երբեմն ուշ, բայց անշուշտ պատասխանը կ'առնէ, զի հաւատքով կ'աւանդուի: Հազարաւոր աղօթքներու աէրեր երբեք չեն սպասեր ու չեն ալ առներ պատասխան, զի հաւատքով մատուցած չեն: Այս հոգին կատարեալ վստահութիւն կը ներշնչէ Աստուծոյ վրայ թէ կը լսէ, թէ կ'ուզէ պատասխանել, թէ կրնայ կատարել: Ո՛րչափ քաղցր է այս Հոգիով, հաւատքով աղօթել: Եթէ նոյն ատեն չառնես պատասխանը, գրաւական մը կը տրուի քեզի ներսդ. կը զգաս թէ պիտի առնես խնդրածդ և շուտ թէ ուշ կ'առնես. և այս ի՞նչ հիանալի ապացոյց Աստուծոյ գոյութեան, կամեցող և կարող հայրութեան: Ասանկ աղօթողի մը համար հրաշքի ի՞նչ պէտք կայ: Անհաւատութիւնը իր ամէն ձեւերովը թող անամօթաբար երեւան գայ. կը դաւի, բայց չի վնասուիր երբեք, զի Անտեսաներին հետ մտերիմ յարաբերութեան մէջ է. կը խնդրէ և կ'առնէ: Յիսուս իրեն պատմական ըլլալէ աւելին է, իրական է, գործնական է, ներկայ է: Շնորհքի ու Աղօթքի հեղումը Մանկաստանի հայհոյալի գրութիւններուն դէմ հազարաւոր պատասխաններէ աւելի կ'արժէ, թէ և պատասխաններն ալ իրենց արժէքը ունին: Ո՛ր որ կայ Շնորհքի և Աղօթքի Հոգին՝ հոն կայ հաւատք և մեծ վստահութիւն. զի աղօթքի լսողն ու պատասխանողը ակնյայտի գործունէութեան մէջ կը զանուի: Բայց անհաւատը, չաղօթողը չի տեսներ, ոչ ալ Տէրը կ'ուզէ ասանկին երեւալ, ինչպէս որ Յարութիւնէն ետքը այլևս կ'երեւար միայն իր սիրելի աշակերտաց և հաւատացեալոց, և ոչ թէ Փարիսեացոց, Սադուկեացոց, ոչ ալ Մանկաստաններու և նմաններուն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

ՅՈՒՆ.Վ. 11, 1914

ՅԻՍՈՒՍ ԵՒ ԻՐ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ԲԱՐՈՋԻՉՆԵՐԸ

Յիսուս Գալիլեայէ երուսաղէմ իր վերջին ճամբորդութիւնը սկսելու վրայ էր: Ան այդ ճամբաներէն անգամ մըն ալ պիտի չանցնէր: Շատ կը փափաքէր որ ժողովուրդը, որուն հետ պիտի տեսակցէր ու պիտի խօսէր ճամբուն վրայ, պատրաստ ըլլար ընդունելու իր վերջին պատգամը անոնց ուղղուած: Ահա ատոր համար զրկեց Եօթանասունները որ ժողովուրդը պատրաստեն իր պալուստին: Յիսուս վերջին բաներուն կարեւորութիւնը ըմբռնեց: Վերջին պատհանութիւնը, վերջին քարոզը, վերջին դասը, վերջին խօսքը: Այս կիրակին Կիրակնօրեայ Դպրոցի ուսանողներէն և ուսուցիչներէն շատերուն համար երկրի վրայ վերջին կիրակին պիտի ըլլայ, հետեւաբար աղէկ գործածեցէք զայն:

Յիսուս Եօթանասունն աշակերտները ընտրելով համալցնել ուղեց թէ իր պատգամը Հրեաներուն համար չէ միայն, այլ բոլոր ազգերու համար: Հրէական հաւատալիքը սա էր թէ աշխարհս Եօթանասունն ազգեր կը պարուհալէ: Ոչ մէկ ազգ արտաքսուած է Աստուծոյ սէրէն: «Գացէք բոլոր աշխարհ, ու Աւետարանը քարոզեցէք բոլոր ստեղծուածներուն»: Մի խորհիւր թէ Աւետարանը Քրիստոսեաներու մասնաւոր սեփականութիւնն է: Ան որչափ Հայերուն, նոյնչափ ալ Թուրքերուն, Քուրդերուն, Չէրքէզներուն, Ալպանացիներուն, Աւրաքներուն և Պարսիկներուն համար է: Աստուած բոլոր մարդիկը կը սիրէ: Մենք, Եօթանասուններուն պէս, պաշտօն ունինք զայս յայտարարել — ճամբայ պատրաստել Յիսուսի՝ մարդոց սիրտերուն մէջ զալուն համար:

Յիսուս Եօթանասուններէն անոնց ըրածէն աւելին ակնկալեց: Յուսաց որ, իբրեւ արդիւնք անոնց առաքելութեան, Սատանին զօրութիւնը պիտի պարտուի: Երբ Եօթանասունները դարձան՝ անոնք կ'ուրախանային ոչ թէ որովհետեւ չարը կը յաղթուէր այլ որովհետեւ ի մեծ զարմացումն իրենց՝ տեսան թէ զօրութիւն ունին չար ուղիները հանելու, Յիսուսի տնունը արտասանելով: Անոնք իրենց ուժին

վրայ հպարտ էին: Յիսուսի համար ճամբայ պատրաստելու տեղ՝ իրենց համար պատրաստած էին: Հակառակ մեծ գործի մը կոչուած ըլլալուն՝ փոքր գործ մը ընելով գոհացած էին: Յիսուս յուսախար եղած էր և՛ մեղմութեամբ յանդիմանեց զանոնք: Այսօր ալ այդպէս չէ՞ յաճախ: Անհատներ, Կիրակնօրեայ Դպրոցներ, եկեղեցիներ, ազգեր համակ Աստուծոյ ծրագիրը իրականացնել չեն յաջողիր իրենց հպարտութեան և ինքնաբաւութեան պատճառով:

«Ձեր անունները երկինքը գրուած են:» Կենաց Գիրքը կը բովանդակէ անունը իւրաքանչիւր զաւակի, որ հոգեւոր ծնունդով մը ծնած է Երկնաւոր Հօր մեծ ընտանիքին մէջ: Անունները կրնան ջնջուիլ միայն մեղքի մէջ նպատակաւոր յարատեւութեամբ: Եթէ մենք նորէն ծնած ենք, եթէ մենք խոնարհաբար և սիրով ապրինք իրիկ Աստուծոյ որդիներ, կրնանք ուրախանալ սա ապահովութեամբ թէ մեր անունները—մեր նոր անունները գրուած են Երկինքի մէջ:

ՏՂԱՅՈՑ ԷՃԸ

Ք Ո Ր Ք Ո Ւ Վ Ի Է Ժ Ը

(Պատկերով ճափոնակաւ մանկակաւ կեանք)

ԱՆՊԵՐՔ ԱՐՆՈՒՏ ՊԵՆԷՔ

(Շար. Լուսնոյ քիւեմ)

Այդ երկար ու հարթ ծովեզերք մըն էր, որ մինչև աչքով անտեսանելի ըլլալու աստիճան կ'երկարէր ու այդ ծովեզրին վրայ ձգկնորսի հազիւ չորս հինգ հիւղակներ կ'երեւային: Այս աւազուտ եզերքին մօտագոյն մասը, որ կառուտ էր, հովանաւորուած էր խումբ մը մայրի ծառերով: Այդ կառուտ եզրը անկանոն կերպով մը կ'երկարէր դէպի ջուրը պզտիկ գահավէժներ, ծոցեր, կղզիներ և պարանոցներ ձեւացնելով, ու թէև հողը թաց եղած ատեն վտանգաւոր կերպով սահուն էր, բայց Քոթօ միշտ կը հրապուրուէր ձեւերու այն հետաքրքրական պէսպիսութիւնով զոր կը ցուցադրէր այդ կառուտ ծովեզրը: Հոն ծովահէնները, կղզիներու լիճերը, վիմուտները շանտաւորութեան խորշիկները յիշեցնող այնչափ

բաներ կային որ ան միշտ կը նախընտրէր այդ վայրը աւելի քան միօրինակ ու ընդարձակ աւազուտը, և որովհետև հոնկէ մայրիներու մէջէն կրնար տեսնել նաև իր Հերոսին կանանց Տունը՝ ա'լ իր որոշումը վճռական էր: Իր բարեկամներէն չորս հինգը քովը մնացին, իսկ միւսները դէպի ծովեզերք իջան: Վայրկեանի մը գործ էր իրենց լաթերը հանել և ջուրին մէջ ցատկել: Անոնք որչափ հաճոյք կը զգային իրարու վրայ ջուր սրսկելով, բաւական հեռու լողալով և զբոսնելով: Բայց այդ սահուն կաւր բաւական անտանկի էր. վերջապէս Քոթօ ընկերները միաձայնութեամբ կարճ ժամանակի մը մէջ որոշեցին մեկնիլ, մինչ Քոթօ շուարած կը կենար և կը դիտէր անոնց ջուրէն դուրս ելլելը, յետոյ աւազուտին վրայ վազելը և վերջապէս մայրի ծառերու ետեւէն անհետանալը:

Ինչ մը ետք շատ զայրացաւ երբ լսեց որ Թանաքա զուարթաբար կը կանչէր իրեն, «Հէ՛, Մանկիկ:» Քոթօ պարզապէս չսեղու տուաւ, «Հէ՛, քեզի կ'ըսեմ, համար ևս» գոչեց Թանաքա նորէն լարեկամութեան բուռն ցոյցով մը, որուն Քոթօ պատասխանեց դժկամակօրէն, «Հէ՛, ի՞նչ կայ:» Յաջորդ վայրկեանին Թանաքայի ձկուն, թուր մարմինը ինքզինքը կը հաւասարակշռէր կաւէ գահավէժներէ մէկուն ծայրէն: «Իրապէս ճարպիկ լուզորդ մը տեսնել պիտի ուղէ՛իր» պարծենկոտաբար հարցուց ան Քոթօի: Քոթօ տեսնել կ'ուզէր, բայց զգաց թէ յիմար Թանաքա, որ դեռ չէր կրնար կարգաւ իսկ, իրաւունք չունէր իրեն պէս յաջող ուսանողի մը առջև ցոյց ընելու. անկէ զատ Թանաքա կարծես թէ բաւականաչափ արժանապատուութիւն իսկ չունէր իրեն պէս հակառակորդի մը խօսելու այդչափ պընդերեսութեամբ: Բայց Թանաքա զօրաւոր էր. այդ մասին կարելի չէր կասկածիլ, և Քոթօ պատասխանեց, «Ուզածիդ պէս ըրէ:» «Ահա այսպէս կը սովորին:» Քոթօ պէտք էր ընդունիլ թէ ինք նախապէս այդչափ զարմանալի բան մը երեւալայած իսկ չէր, և իր հակառակորդը երթալով աւելի յանդուգն ու հպարտ կ'ըլլար: Թանաքա կրնար տանակալ մը տարբեր կերպերով լողալ, ջուրին մէջ դնտակի պէս գլորուիլ, առջևի և ետևի կողմերուն վրայ սուզիլ, կամ առաջակողմած ամէն տեսակ շար-

ժողովներ ընել—այս բոլորը կրնար ընել հոս, որովհետև սուգում կարելի էր ընել առաջուտ ծովեզրին առջև: Բայց անգամ մը երբ Թանաքա զէպի հոս երթալով ուղեց ջուրին մէջ նետուել կանակի վրայ ոտքը սահեցաւ և կանակը ծովեզրին զարնուեցաւ և անդայ կերպով խնկաւ խորունկ ջուրին մէջ: Քոթօ սարսափահար վազեց այն տեղը ուր անբեւեռութեամբ Թանաքայի մարմինը և տեսաւ անոր կամաց կամաց ջուրին երեսը ելլելը այն տեսակ տեղ մը ուր ինք չէր համարձակեր երթալ, հակառակ իր բուռն փափաքին: Օգնութեան համար կանչեց, բայց ոչ ոք կրնար լսել իրեն, և Թանաքա յամրաբար զէպի բաց ծով կը քշուէր: Կանանչ Տունին մէջ բնակող սպիտակ մարդուն վրայ խորհեցաւ, բայց այդ անօգնական մարմինը ո՛ւր պիտի մնար էրբ ինք օղնութեան համար երթար: Կորսնցնելիք վայրկեան մը իսկ չկար: Մինչև այն ատեն Քոթօ կեանքին մէջ իր հասակէն աւելի խորութիւն ունեցող ջուրի մէջ լողացած չէր: Առաջին անգամ ըլլալով փորձեց: Շատ դժուարութեամբ հասաւ այդ անշարժ մարմինին ու աւելի մեծ դժուարութեամբ լողալով հոգարձաւ զէպի ծովեզր՝ իր անօգնական բեռով: Այդ վախի կամ կատաղի խնդիր մը չէր, այլ սոսկալի մաքառումի խնդիր մը: Ան Հիմա ըմբռնած էր ան, ինչ որ նախապէս չէր պատահած իրեն, թէ ծովը ինչպէս իր հաճոյքները նոյնպէս իր վտանգներն ունի: Բայց այս բոլորը տարտամ ըմբռնողութիւն մըն էր, որովհետև իր բոլոր կարողութիւնները մէկ կէտի վրայ սեւեռուած էին, այն էր ծովեզրը հասնիլ: Այն հեռաւորութիւնը որ չտալնապաճ մարդուն մը համար երեք թեւաբխումով կարելի էր կարել, Քոթօի համար երեսուն կը պահանջէր, քանի որ այդչափ չարաչար կը մաքառէր: Ան վերջապէս ծովեզրը հասաւ և Թանաքայի խեղճ մարմինը ջուրէն դուրս հանեց և միակ մտածումով մը վազեց զէպի Կանանչ Տունը: Երբ միսինարին կինը, որ պատգամին վրայ նստած կար կր կարէր, այս ուժասպառ ու զոյգողացող մանուկը տեսաւ, որ բարձրաձայն կը ճէշեր ու մերկութիւնը մոռցած էր, խորհեցաւ թէ ան խենդ տղայ մըն էր, և առանց տղան աղաղակին կարեւորութիւն տալու՝ ներս դնաց իր ամուսինը կանչելու համար: Քոթօ իր Հերոսը նորէն տեսաւ, բայց բոլոր ըսածը

սա էր. «Խեղդուեցա՛ւ, տղան խեղդուեցա՛ւ, հոն, վարը խեղդուեցա՛ւ», և մայրի ծառերուն կողմը ցուցնելով գետին խնկաւ չնչառպառ: Յանկարծ միսինարին կնոջ գոթը շարժեցաւ, և մինչ Թանաքա ճարտար բժիշկին խնամք-ներուն տակ կը վերակենդանանար, Քոթօ ալ բարեւիրտ միսինարունիին ձեռքէն կաթ և կարմրած հաց կ'ընդունէր:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ՄԸ

ԹՈՒՐԻՈՅ ԱՒԵՏ. ՄԻՈՒԹԻԼՆԵՐՈՒՆ ՈՒՂՂՈՒՄԸ

Կ. պոլիս, Դեկտ. 5, 1913

..... Առևտրական Միութեան

Պատշաճութեամբ Գործադիր Ժողովին

Տեարք,

Ազգային Ժողովի Երեւոյթաններէ ոմանց նախաձեռնութեամբ և հրաւերով՝ անցեալ Հոկտեմբերին Ազգին Լուսաւորչութիւն և Աւետարանական հաստատմանը պատկանող անհատներ կարծեաց փոխանակութիւններ կատարեցին Ազգային խնդիրներու մէջ միութեան և գործակցութեան սկզբունքին նկատմամբ:

Ոչ-պաշտօնական չորս փողովներէ յետոյ 10/23 Հոկտեմբերին հետեւեալ որոշմանովը ստորագրուեցաւ երկուստեք.

«Նկատելով թէ ժամանակը հասած և երկուստեք փափաքը արտայայտուած է որ Ազգային գործերու մէջ՝ ազգին տարրեր հաստատմանը պատկանող անհատներ գործակցին նոյն իրաւունքներով և նոյն պարտականութիւններով,

«Երկուստեք հասկցուած և ընդունուած ըլլալով թէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին և Հայոց Պատրիարքարանը, ինչպէս նաև Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցին և Բողոքականաց Ազգապիտարանը իրենց ուրոյն գոյութիւնը պիտի շարունակեն ըստ առաջնոյն,

«Հետեւաբար, ներքոյ ստորագրեալը, յետ խորհրդակցութեան և կարծեաց փոխանա-

կուլթեան, որոշեցին առաջարկել և յանձնարարել երկուստեք իրենց պատկանեալ իշխանութեանց՝ ընդունիլ և նուիրագործել այն սկզբունքը թէ ամէն գործերու մէջ որոնք զուտ կրօնական հանդամանք չունին, Հայեր, պաշտօնապէս վերոյիշեալ երկու եկեղեցիներէն որո՛ւն ալ պատկանին, միանան իբրեւ անդամներ միեւնոյն ազգին: Այս հասկացողութեամբ, ամէն Հայ, պաշտօնապէս վերոյիշեալ երկու եկեղեցիներէն որո՛ւն ալ պատկանի, զուտ կրօնական չեղող ամէն խնդիրներու մէջ, Հայ ազգային Սահմանադրութենէն հաւասարապէս օգտուի:

«Այսպէս, Կրթական, Բարեգործական և Ազգային-քաղաքական ամէն գործերու մէջ, առանց բացառութեան, կատարեալ գործակցութիւն տեղի ունենայ:

«Սոյն սկզբունքը գործադրուի անմիջապէս այն գործերուն մէջ և այն տեղերը ուր կարելի է, իսկ տատիճանաբար՝ ուր, տեղական պատճառներով, անմիջական գործադրութիւն անկարելի ըլլայ:»

Բերս, Հոկ. 10/23, 1913

Հնայեակ Եսայկ. Դիսախակեան, Յակոբոս Հ. Ճեմիզեան, Հ. Պ. Մասթոսեան, Հ. Խոսնասեան, Երուսնդ Վրդ., Ա. Պ. Շնաւունեան, Հաւքարձում Պոյաճեան, Ա. Գ. Շնաւունեան, Ն. Կ. Գոնիսայեան, Յ. Գ. Գրիգորեան, Ռ. Զարդարեան, Մարկոս Նաթանեան, Գրիգոր Ս. Շահպաղեան, Երուսնդ Օսեան, Յ. Շահիկեան, Կ. Յ. Սրսնպօղոսեան, Վ. Սեւեկիկեան, Յովսէփ Ա. Ճեմիզեան, Ժ. Սայապաղեան:

Կ. պոլիս հրատարակող թերթերէ անտարակոյս իմացաք թէ յիշեալ յարգելի Երեսփոխանները մատուցին սոյն որոշմանգիրը Ազգային ժողովին որ Հոկտ. 11/24ի իր պատմական նիստին մէջ միաձայնութեամբ և խանդավառութեամբ նուիրագործեց զայն, և Հոմազգային Յոբելեանի առթիւ իր հնորհաւորութիւններուն հետ այս նուիրագործումն ալ աւետեց Ամենայն Հայոց Ս. Հայրապետին:

Ուստի մենք ալ մեզի համար պատիւ մը և նոյն ատեն նուիրական պարտականութիւն մը կը սեպենք որ մեր յանձնառութեան համեմատ

նոյն որոշմանգիրը ներկայացնենք մեր Եկեղեցական Միութեանց Գործադիր Ժողովներուն, առաջարկելով և յանձնարարելով որ անոնք ալ ընդունին և նուիրագործեն նոյն որոշմանգրի պարունակած միութեան և գործակցութեան սկզբունքը:

Թերեւս աւելորդ ըլլայ այստեղ յիշել թէ Հայաստանեայց Աւետ. Եկեղեցւոյ կազմութեան գլխաւոր շարժառիթը խզի ազատութեան սկզբունքն էր. այնպէս որ նոյն Եկեղեցւոյ յարողները երբեք մաքերնէն անցուցած չէին զատուիլ Հայ ազգէն, որուն պատմական անցեալէն, դարաւոր աւանդութիւններէն և ապագային յոյսերէն ուղեւորուած՝ բուն սիրով և անքակտելի կապերով յարած մնացին Ազգին, անոր ուրախութիւններուն և դժբաղդութիւններուն մասնակից և անոր ծառայելու որոշման մէջ անդրդուելի: Եւ երբ 1863ին Ազգային Սահմանադրութիւնը կը հռչակուէր, Աւետ. Եկեղեցւոյ պատկանող Պոլսերնակ Հայեր, այս զգացումներով տոգորուած, խնդրեցին որ պահելով հանդերձ իրենց եկեղեցին՝ իրենք ալ օգտուէին Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութիւններէն: Սակայն ժամանակին պարագաներուն բերմամբ կարելի չեղաւ որ անոնց փափաքը այն ատեն իրականանար: Պէտք էր որ Ազգին երկու հատուածներուն ալ պատկանող անհատներ արդի գաղափարներով աւելի զարգանային, նոր դժուարութիւններու միատեղ զիմադրուէին, միեւնոյն փորձութիւններէն միատեղ անցնէին, մինչեւ որ կարգ մը նախապաշարունակ մէկդի թօթափուէին և երկուստեք ըմբռնուէր թէ ամէն Հայ, ի՛նչ ալ ըլլայ իր կրօնական դաւանանքը, դարձեալ կը պատկանի միեւնոյն Ազգին:

Գաղափարներու այն զարգացումը և յեղաշրջումը զորս այնքան Հայեր կ'ակնկալէին, տեղի կ'ունենար, ժամանակը հասած էր, միտքերը պատրաստուած էին, անհատական գործակցութիւնը արդէն տեղ տեղ սկսած էր. կը պակսէր սակայն պաշտօնական նուիրագործումը և հանրային գործակցութիւնը, և առ այս առաջին քայլը առնելու պատիւը մեր Լուսաւորչական ազգակիցներունն է:

Արդ կը փափաքինք ձեզի իմացնել թէ ի՛նչ էին գլխաւոր նկատողութիւնները որոնք զմեզ առաջնորդեցին պատասխանելու այն կոչին որ մեզի կ'ուղղուէր:

1. Առաջարկը մեզի կու գար Ազգային Երեսփոխաններէ, և ոչ-պաշտօնական ժողովներու կը մասնակցէին թէ՛ Պատուարժան Երեսփոխաններ և թէ՛ Հայոց Պատրիարքարանի պատկանող յարկելի անձնաւորութիւններ, ինչպէս Կրօնական ժողովի Գեր, Ատենապետը և Պատրիարքական Փոխանորդ Հայր Սուրբը: Առաջին ժողովին իսկ մենք տեսանք թէ կար երկուստեք անկեղծութեան և լայնախոհութեան անտարակուսելի արտայայտութիւն մը. և տեսնելով թէ Պատրիարքարանի Կրօնական ժողովը կը քաջալերէր այս շարժումը, աւելի եւս համոզուեցանք թէ մենք ալ այս շարժման մասնակցելու էինք. և ինքզինքնիս քաջալերուած զգացինք տեսնելով թէ, երբ սրույնագիրը ստորագրուելէ վերջ խնդիրը Ազգային ժողովին ներկայացուեցաւ. բոլոր Երեսփոխանները, եկեղեցական թէ աշխարհական, մեր հայրերու արժանի ազատամտութիւնը նուիրագործեցին միութեան և գործակցութեան սկզբունքը, որ ամէնուս գաղափարականն է Ազգային խնդիրներու մէջ:

2. Մենք տեսանք թէ Հայ Աւետարանական հասարակութեան և եկեղեցիներու իրաւունքները կը յարգուէին: Մեզի երբեք չառաջարկուեցաւ որ մենք իբրեւ Աւետ. ժողովուրդ մեր վայելած իրաւունքներէն որեւէ բան զոհենք: Որոշմադրին ընթերցումէն պիտի տեսնուի թէ Հայաստանեայց Աւետ. Եկեղեցին և Բողոքականաց Ազգապետարանը իրենց գոյութիւնը պիտի շարունակեն ըստ առաջնոյն:

3. Մեզի եղած առաջարկը, մեր գաղափարով, համաձայն էր Ազգային միջավայրի ընդհանուր ոգւոյն, և արդի քաղաքակրթութեան, նոյն աստիճանը համապատասխանէր թէ՛ ազգին և թէ՛ Պետութեան շահերուն: Համերաշխութեան միտումը արդէն իսկ գոյութիւն ունէր Ազգին երկու հատուածներուն մէջ ալ: Ուստի այս պատահութեամբ նոյն միտումին համաձայն արտայայտուած մը և անոր իրակա՜նացման համար ջանադիր ըլլալ ժամանակիս ոգւոյն մէկ պահանջն էր:

4. Պէտք է աւելցնենք թէ մեր անձնական համոզումներն ալ այս միտումին կատարելապէս համաձայն են. և մենք լիայոյս ենք թէ միութեան և գործակցութեան սկզբունքին

իրականացումը առիթը պիտի ընծայէ Աւետ. Հայոց որ օգտուին ազգին մեծամասնութեան հաստատութիւններէն որոնք մեր ալ հայրենական ժառանգութիւններն են, և որ նոյն աստիճան, իրենց ճշմարիտ կոչումին հաւատարիմ, Ազգային կեանքին մէջ աւելի եռանդով ծառայեն:

Արդ այսքան լայնախոհութեամբ և հաւատարար ոգիով մեզի ներկայացուած առաջարկը նոյն արամադրութեամբ և նոյն ոգիով ընդունիլ մեզի թուեցաւ նուիրական պարտականութիւն մը:

Չակնկալուիր որ միութեան և գործակցութեան սկզբունքը ընդունուածին պէս անխիղճ կարենայ անմիջապէս իրականանալ ամէն տեղ և ամէն գործի մէջ: Կարեւորը այն է որ իբր առաջին քայլ այսօր սկզբունքը մեր կողմէն ալ առանց վարանման նուիրագործուի այն հաստատ մտահոգութեամբ թէ տեսականին մէջ բարդ և դժուար կարծուած խնդիրներ գործնականին մէջ կրնան բաղդատաբար պարզ և զիւրին դուրս դալ շնորհիւ այն բարի կամեցողութեան և անկեղծութեան որ վստահ ենք թէ երկուստեք ալ ցոյց պիտի տրուի: Եւ անտարակոյս առաջին քայլը առնուելէն վերջ խորհրդակցութեան առարկայ պիտի ըլլան գործակցութեան եղանակները և միջոցները:

Արդ ի նկատի ունենալով վերոյիշեալ դիտողութիւնները և Ազգային ժողովին արարքը որով 10 | 23 Հոկտ. որոշմադրին պարունակած միութեան և գործակցութեան սկզբունքը կը նուիրագործէր, կ'առաջարկենք և կը խնդրենք որ առաջին պատահութեամբ մասնաւոր նիստի հրաւիրէք Գործադիր ժողովնիդ և, ի պատասխանի Ազգ. ժողովի կոչին և արարքին, նոյն ազատամիտ ոգիով և նոյն հեռատես քաղաքականութեամբ դուք ալ որդեգրէք և նուիրագործէք նոյն սկզբունքը, և մեզ հաղորդուելու համար ծանուցանէք ներքոյ ստորագրեալներէն Փրոֆ. Յակոբոս Հ. Ճէճիզեանի, Պայպըլ-Հատու, Կ.պոլիս:

Երբ սկզբունքը ձեր ժողովին կողմանէ ալ նուիրագործուի, գործակցութեան եղանակի և պայմաններու մասին Լուսաւորչական յիշատակեանց հետ բանակցելու և գործին ուղղութիւն տալու համար պէտք պիտի ըլլայ անշուշտ ընտրել Հայ Աւետարանական կողմ

մանէ մասնաւոր պատասխանատու մարմին մը, որ կրնայ կազմուիլ, եթէ կը ներուրի մեզ թեւադրել, իւրաքանչիւր Դործ. Ժողովի կողմէ մանէ երկու ներկայացուցիչ ընտրելով որոնք գումարին Պոլսոյ մէջ կարելի եղածին չափ շուտով:

Մնամք յարգանք

Ն. Կ. Դոնեսայեան, Յ. Դ. Դիգորեան, Յ. Ա. Ճեմիզեան, Յակոբոս Հ. Ճեմիզեան, Հ. Պ. Մասթուսեան, Գ. Շահպազեան, Ա. Գ. Շահառնեան, Ա. Պ. Շահառնեան, Կ. Յ. Սքանազորեան:

ԴՈՂՎԱՍԻԼ

Ե. ՔԱՍՏԻՆԻ

(Շար. նախորդ թիւին եւ վերջ)

Այս կարգադրութիւնները կատարելէ յետոյ վախճանեցաւ Դրիգոր կաթողիկոսը 1105 Յուլիս 10ին, «Լ թաղուեցաւ» կը գրէ Ուռայեցին, «մեծ հանդէսով Քեստնի մօտ Կարմիր վանքը, և Տէր Ստեփանոս վանահայրն անոր գերեզմանին վրայ կրօնաւորաց և քահանայից մեծ ժողով ըրաւ և հայրապետական պատուով յուղարկեց զնա ընդ սուրբն: Եւ իշխանն Հայոց Վասիլ և այլ ազատագունդք Հայոց մեծ ողբ ըրին անոր վրայ և դառնակոծ արցունքով լացին առհասարակ անոր վրայ, վասն զի զրկուեցան այնպիսի սուրբ հայրապետէ. և անով յիշելով լացին Հայոց Տունը, և կու լային իրենց անտիրանալն օտար երկրի մէջ և իրենց ելլելն հայրենի տունէն:»

Դառնանք նորէն Վասիլի քաղաքական պատմութեան: Ալախթան հաստատուած փռնանկները սաստիկ կը նեղէին այդ կողմի Հայերը. ուստի Զահան դաւառին քաջազունները միանալով գնացին Փռանկաց վրայ և կ'ուզէին զանոնք բոլորովին վռնտել: Այն ատեն Փռանկները նեղը մնացած՝ իրենց օգնութեան կանչեցին Իկոնիոյ Սեղծուզները, որ եկան ու ամբողջ դաւառն աւերակ դարձուցին: Այս եղաւ 1106ին: Կ'երեւի թէ միեւնոյն ժամանակ Դոդ Վասիլ ալ խաչակիրներէն կորդեց Մարաշ, Հոսնմանսուր և այլ տեղերը, քանզի ծոսլին Ա., որ Մարաշն առած էր Յոյներէն,

այսուհետեւ միշտ կը յիշուի պարզապէս իբրեւ կոմս Թլպաշարի, և Ալիշան կ'ըսէ թէ Մարաշ ատեն մը պատկանեցաւ Վասիլին:

Սեղծուզներ պատեհութիւն գտնելով հետեւեալ տարին նորէն արշաւեցին 12,000 զօրքով, և Տօրոս լեռներէն իջնելով կողոպտեցին ու քանդեցին Ռուբինեան Թորոսի երկիրը մինչեւ Անաւարզաւ. ապա դարձան յարձակեցան Դոդ Վասիլի երկրին վրայ: Աւերեցին Մարաշի դաշտը և տեղի արեւելք քաղելով՝ Նուկրակի (Նուրխազ ասոր) սահմանին մօտ Բերդոսի վրայ բանակեցան, իրենց հետ ունենալով անբաւարար ու անթիւ գերիներ: «Ջայս լսելով Հայոց իշխանն Վասիլ» կ'ըսէ Ուռայեցին, «զօրաժողով ըրաւ հայազօր դունդին. և անոնք արծիւներու կամ առիւծի կորիւններու պէս կը հասնէին այլադճեաց վրայ, և սաստիկ ու ահաւոր պատերազմ ըրին, և մեծ յաղթութեամբ ի փախուստ դարձուցին թշնամին, և միաբան սրով հալածեցին ու անթիւ կոտորած ըրին անոնցմէ. նաև անոնցմէ չատերը գերեցին և անոնց բոլոր աւարն ու գերութիւնը թափեցին: Եւ դարձաւ Վասիլ իշխանն Հայոց և բոլոր ազատագունդն Հայոց մեծ յաղթութեամբ և բազում ուրախութեամբ ի Քեստն, և դոհութիւն տուին Աստուծոյ որ Քրիստոսի խաչին թշնամիներն ամչցուց:» Ռուբինեանց պատմիչը կ'աւելցնէ թէ գերի բռնուածներուն հինգը Սեղծուզաց գլխաւոր իշխաններէն էին:

Տարի մը յետոյ (1108) ուրիշ այլադճի հզօր իշխան մը, իկաթի սուլտանը՝ Սուգման էլ Դոսթալի, որ անտէր Հայաստանի մեծ մասին տէր դառնալով ինքզինք Շահառնէն կը կոչէր, ուղեց Բերդոսի պարտութեան վրէժը լուծել Վասիլէն: Ուստի 6,000 ընտիր ռազմիկներով յարձակեցաւ Հոսնմանսուրի կողմը. արտերուն մէջ հունձք ընող մշակներն անխնայ կոտորեցին կամ գերեցին և իջան մինչեւ Հարթան բերդին առջեւ: Այն ատեն Վասիլ 500 քաջերով միայն զոդաբար եկաւ վրանին. ինքը, իր քսոն Պետրոս, քսանամեայ Տղայ Վասիլ, Տարօնեցի Ապլասաթ Տաճատեան և Տիգրան քաջ, իւրաքանչիւրն 100 մարդով, հինգ կողմէ միանգամայն խոյացան թշնամուին վրայ: Այլադճիք այս անակնկալ յարձակումներէ չփութած՝ ի փախուստ դարձան, Հայոց ձեռքն ընկաւ նոյն ինքն Շահառմէնը, զոր կ'երեւի թէ

Վասիլ քիչ յետոյ արձակեց՝ անշուշտ մեծ փերկանք մը ստանալով :

Խաչակիրք Հռոմեմանսուրի և այլ քաղաքացի ու բերդաց կորուստը չկրցան մարտել, և կ'ուզէին Վասիլի հետ հաշիւ տեսնել, բայց դեռ ևս չէին համարձակեր յաղթականին դէմ ելնել. մանաւանդ թէ այլադղեաց դէմ շատ անգամ անոր օժանդակութեան կամ միջնորդութեան կը կարօտէին : Փորձեցին դոնէ անոր քննադուռն մարդիկն ուժացնել անկէ. մասամբ ալ յաջողեցան : Միայն թէ հինաւուրց հերոսը տակաւին չէր կորուսած իր մագնիսականութիւնը. դժուարած Ապլասաթը զղջալով նորէն դարձաւ Վասիլին քով :

Բայց վերջապէս ծերունի տառնալ ընկաւ հիւանդութեան մահիւժը. այն տակն (1112ին) Անտիոքի բրինցն Տանգրէ քաղց վրան. սոստիկ պատերազմով առաւ Ռապանը, և եկաւ բանակ դրաւ Քեստնի գաւառին վերեւը : Վասիլի մարդիկն, թիւով 5,000, անգամ մըն ալ ճակատեցան թշամուռն դէմ. սակայն զիրենք չարժող հողին չկար մէջերնին Հայք և Փռանկը քանի մ'օր դէմ յանդիման կեցան անշարժ. ապա Վասիլ հաշտութեան առաջարկ զրկեց՝ Խաչակրաց ետ տալով նախապէս անոնցմէ առնուած Հռոմեմանսուրը, Թորերն և Ուրեմն : Տանգրէ ալ անոր վերադարձուց Ռապանը, և դնաց խաղաղութեամբ իր տեղը :

«Սոյն տարին Արեգ ամսոյն 24ին կը մեռնէր» կ'ըսէ Ուռնայեցին, «Հայոց մեծ իշխանն, որ, կոչուեցաւ Գող Վասիլ, և սաստիկ սուղ եղաւ ամենայն տանն Հայոց. վասն զի անոր քով ժողովուած էին Հայոց մնացեալ զօրքը : Բազրատունեաց ու Պաշաւունեաց բոլոր զօրքը և Հայոց թաղաւորներուն որդիներն՝ ազատագունդ զօրքերով միասին անոր քով հանդէս եին մեծ վառաւորութեամբ. և Հայոց աշխարհին Հայրապետութեան աթոռը հոս զըրուեցաւ. վասն զի շատ գաւառներու տիրած էր զօրութեամբ. և կրօնաւորաց, կալիսկոպոսաց, քահանայից ու վարդապետաց երամներն անոր քով ժողովուեցան և առ հասարակ կ'ապրէին մեծ ուրախութեամբ : Մեռաւ իշխանն Հայոց և թաղուեցաւ Կարմիր վանքը. և անոր հոգաբարձուն ու խոստովանահայրն էր Բարսեղ կաթողիկոսն Հայոց :»

Քեանոյ Հայ իշխանութիւնը երկար չտեւեց

իր հիմնադրին մահէն ետքը : Գող Վասիլի տեղը իշխան դրին Տղայ Վասիլը, քսանեւինդ տարեկան երիտասարդ մը, «գեղեցկատեսիլ և առիւծադէմ, յաջողական և սրագլուխ, այր քաջ և պատերազմող» : Բարսեղ կաթողիկոսն իր բոլոր բարոյական աջակցութիւնը կը նուիրէր երիտասարդ իշխանին, և ջանքեր եղան առատաձեռն պարգևներով չահիլ Հայ զօրականն որ անոր քովէն չցրուին չհեռանան : Գող Վասիլի մահէն անմիջապէս ետքը Անտիոքի բրինցին Տանգրէի շատ մը թանկագին ընծաներ զրկուեցան, — զիպալներ և գանձեր, ձիեր և ջորիներ. նաեւ վախճանեալ իշխանին տիկնոջ թագը նուէր զրկուեցաւ Տանգրէի տիկնոջ : Թեւրեւս Հայք կը յուսային այս կերպով չահիլ բրինցին բարեացակամութիւնն և անոր պաշտպանութիւնը վայելիլ ուրիշ կողմերէ բլլալիք յարձակմանց դէմ :

Սակայն միևնոյն տարուան մէջ մեռաւ Տանգրէ : Իսկ Տղայ Վասիլ չունէր իր մեծանուն քեռիին ձգտականութիւնը. շուտ մը Հայ զօրականն շատեր մեկնեցան դայիկն Ռուբինեան Լեւոնին քովը, որոնցմէ երկուքը, Տիգրան և Ապլասաթ իշխաններ, շատ չանցած սպաննուեցան ի կիլիկիա Թուրք զօրքերէն : Ուռնայի Պաղտունին Բ. կոմսն ալ արդէն աչք անկել սկսած էր Քեանոյ իշխանութեան դաւաճաներուն : Յ. Տ. 1114 Պեհեմնիի մօտ Վարդահեր գիւղին մէջ պատահարի մը զոհ գնաց Բարսեղ կաթողիկոսը, և հայրապետական աթոռին վրայ բազմեցուցին ուրիշ դեռատի երիտասարդ մը, Շնորհալի երէց հղբայրն Գրիգորիս, որուն «չեւ ևս լեալ էր սկիզբն մօրուացն» : Հետեւեալ տարին (1115) անեղ երկրաշարժ մը մէկ զիշերուան մէջ տապալեց Սամոտա, Հռոմեմանսուր, Քեստն, Ռապան, Մարաշ և այլ քաղաքներն իրենց չրջակայ գիւղերով ու վանքերով : Այս բոլոր պարագայք չարաշուք նշաններ էին Քեանոյ իշխանութեան բախտին համար :

Վերջապէս 1116ին Ուռնայի կոմսն Պաղտունին պատերազմ բացաւ Տղայ Վասիլ իշխանին դէմ, և եկաւ պաշարեց Ռապան ամուր քաղաքները : Պաշարումը շատ երկարեցաւ, և Պաղտունին տեսնելով թէ ղլնու զօրութեամբ չպիտի յաջողի Վասիլն յաղթահարելու, խարդախութեան գիմեց, Ռուբինեան Լեւոնը,

որ Քեանոյ երիտասարդ իշխանին աներն էր, իր կողմը չահեցաւ՝ չնչք գիտեր ի՞նչ ընծաներով կամ խոսամունքներով: Եւ Լեւոն, աւա՛ղ իր աղաքսիրութեան ու քաջութեան, նենգութեամբ իր քովը հրաւիրեց զՏղայ Վասիլ, և բռնեց, վատօրէն յանձնեց Ուռնայի կոմսին, որ «գազանարար խոշտանդեց» արիասիրտ և երիտասարդը, մինչև որ բռնադատեց զնա բոլոր զաւաններէն հրաժարելու, և իսպառ խափանեց Հայոց իշխանութիւնը Տաւրոսէն արեւելք: Դժբախտ Վասիլ գնաց նախ իր անարժան աներոջ քովը և անկէ Կալուխ, ուր կայսրը զինք և իր զօրագունդը սիրով ընդունեց:

Առանց տարակոյսի Գող Վասիլ յաչս իր ժամանակացոյ շատ աւելի կարեւոր անձ մըն էր քան Ռուբէն, և իր կալուածքները անհամեմատ ընդարձակ ու բազմամարդ էին քան Ռուբինեանց սկզբնական կալուածքը. և զուգէ այս իսկ էր պատճառն այդ չար նախանձին ու նենգութեան որով կը վարուէին առաջին Ռուբինեանք Քեանոյ իշխանութեան դէմ: Սակայն Վասիլի իշխանութիւնն իր մահուան վրայ հազիւ չորս կամ հինգ տարի անցած՝ վերջացաւ, մինչդեռ Ռուբէնի հիմնած իշխանութիւնը հետզհետէ ընդարձակուելով՝ թագաւորութեան աստիճանին բարձրացաւ և զրեթէ երեք դարու կեանք ունեցաւ: Քեանոյ իշխանութեան այնչափ սակաւակեաց ըլլալուն շատ մը պատճառներ կրնան ցուցուիլ, ինչպէս՝ Գող Վասիլին անըսակ ըլլալը, իր երկրին սահմաններուն ամէն կողմէ բաց և լնական պաշտպանութենէ զուրկ ըլլալը, իսպաիրաց ագահութիւնը, բայց մանաւանդ Ռուբինեանց անվաշել նախանձն որ իրենց մրցակից Հայ իշխանութիւն մը չէին կրնար քաշել...

Այսու ամենայնիւ, ցորչափ ապրեցաւ Գող Վասիլ, իր իշխանութիւնը փառաց ու պերճութեան, նաև աղիւցեցութեան ու օգտակարութեան կողմանէ: Ոչինչ կը տարբերէր թագաւորականէն: Իր զրեթէ երեսուն տարուան տեւողութեան միջոցին բացարձակապէս անկախ իշխանութիւն մըն էր ան, և անցեալ դարերու ժառանգական հմայքը կը կրէր իր վրան: Վասիլ՝ իր «Գող» մակդիրին հակառակ՝ չէր կատաղի պատերազմատէր մը և ոչ ալ փառամոլ, ինչպէս իր ժամանակակիցներէն շատերը,

այլ խաղաղասէր իշխան մըն էր, որ իր զբաղեաց հետ հաշտ ապրելու կը ջանար, որչափ իր կամքէն կախեալ էր, բայց որ ի ստիպել հարկին գիտէր թշնամեաց դէմ իր անշլ բազուկն ալ գործածել: Նա տիպար առպէս մըն էր, մինչև անգամ իսպաիր իշխանաց շատերէն աւելի անպետական (chivalrous), այսինքն՝ քաջ ու հերոսական, բայց միանգամայն ազնուասիրտ (gentlemanly), առատաձեռն ու հաճոյակատար, վեհանձն ու ներողամիտ: Երեք անգլութեան արարք մը չի յիշուիր իր վրայով. իր ներողամտութեանը և չարիքի փոխարէն բարիք հատուցանող բարուց վրայ շատ անգամ կը հիանային մարդիկ, մանաւանդ անոնց փորձն անող թշնամիները: Նաև աշխարհաչէն ու քաղաքակրթութեան պաշտպան իշխան մը եղած է Վասիլ: Մեր ազգն իր Շնորհալին և զեռ ուրիշ շատ բաներ կը պարտի անոր: Կ'արժէ իր յիշատակը միշտ յարգանքով պահել:

→→→○○○○←←←

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ՀԱՅԱՎԱՆ ՀԱՐՅԻՆ ՆԿԱՏՄՄԲ

(Պատմական ակնարկ)

ԳԵՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս.

Ըսինք թէ երկրորդ շրջանի բարացուցական ընդհանուր նկարագիրն է Անգլիոյ հաւակրոթիւնը և Ռուսիոյ հաւակրոթիւնը Հայկական Հարցին նկատմամբ: Տեսանք թէ ի՞նչն է ամենէն աւելի որ Անգլիական համակրութեան ծնունդ է տուած, թէ «Արեւելեան շահեր» բացատրութիւնը ի՞նչ կը նշանակէ անգլիացի քաղաքացիներու զրջին տակ: Մեզի կը մընայ բացատրել թէ ինչո՞ւ երբեմնի համակիր Ռուսիան՝ հակակիր մը դարձաւ Հայկական ինդերին մէջ, թէ ի՞նչն էր Ռուսական քաղաքականութեան այս փոփոխման պատճառը:

Ռուսիան, Մեծն Պետրոսի օրերէն, ընդգրկեր էր այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որ բարեացակամ ուղղութիւն մ'ունէր Հայոց նկատմամբ: Եւ սակայն 1878էն, մանաւանդ 1881էն ետքը, այդ քաղաքականութիւնը բոլորովին փոխուեցաւ: Երէկի բարեկամ Ռուս

միան դարձաւ ամենատխերիմ թշնամի Հայ տարրին: Երէկ պաշտպանն էր Հայուն, այսօր դարձեր էր երգուընցած հակառակորդ:

Քաղաքականութեան այս փոփոխման պատճառները բազմաթիւ են, բայց մենք կրնանք վերածել երկուքի. արտաքին և ներքին պատճառներու:

Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը իրեն յէմ գտեր էր ուժեղ երկու հակառակորդներ, Ֆրանսան և Անգլիան, որոնք կ'ուզէին պատուար կանգնել Սլաւական յաղթական արշաւանքին: Անոնք ոչ միայն Խրիմի արիւնստ կռիւներով ուղղակի յարձակած էին Հիւսիսի հսկային վրայ, ոչ միայն Փարիզի ստորնացուցիչ դաշնագրութիւնը ստորագրել տուեր էին Ալեքսանդր Բ. կայսեր (1855—1881), այլև Արեւելեան պատերազմի այդ յաղթականին պարտադրեր էին Պերլինի «կողոպտող» դաշնագիրը: Այլ Սթէֆանոյի դաշնագրութեան բովանդակ առաւելութիւններն ու անով ձեռք բերուած բոլոր յաղթանակի արդիւնքները մի առ մի յափշտակեր էին Ռուսիայէն, մերկացուցեր էին զայն իր նորադպեստ փաւքերէն: Մոլտա-Վալաքիան = Ռումանիան անկեր էին իր առջեւ, Մեծ Պուլկարիան բաժնիք էին. Լեւոք մասի, մին կիսանկախ իշխանապետութիւն մը, մին հովանաւորաւ դաւառ մը, իսկ միւսը նուէր մը Օսմանեան կայսրութեան զայխոնին: Նեղուցներու նկատմամբ իր Լեւոքները ցնդեր էին: Իսկ Արեւելքի մէջ իր առջեւ ելեր էր նոր ու որսերիմ հակառակորդ մը, Անգլիան, որ չէր ուզեր Արտաշանն ու Պաթման իսկ Ռուսիոյ թողուլ, որ Բրիտանական բոլոր ոյժն ու դիւանագիտական ռազմամթերքը կը դնէր Սուլթանին ի սպաս:

Ահա այս բոլոր իրադարձութիւնները Ռուս քաղաքագէտներուն երակներուն մէջ ներմուծեր էին Ֆրանսատեաց, մանաւանդ Անգլիատեաց զգացումներու թոյնը: Անոնք իրենց բոլոր հոգին ու հնարագիտութիւնը կ'սկսէին հականդկական գործունէութեան մը առաջնորդել: Վրէժխնդիր Ռուսերու սրաին մէջ աւելի ևս սկսան արծարծել դէպի Հնդկաստան մղուելիք արշաւի մը երազները: Ռուսերը ցաւով տեսան որ իրենց փայփայած Պալքանեան ու Հայանպաստ քաղաքականութիւնը վիժեցաւ Անգլիոյ մեքենայութիւններուն երեսէն:

Սկսան ուրիշ ճամբաներ մտածել, կըքի հնար գտնելու, Սլաւական արժանապատուութիւնը փրկելու, Ռուսական բնական պահանջները դոհացնելու համար: Սկսան այրել իրենց երէկի պաշտածը և պաշտել՝ այրածը:

Ահա այս է պատճառ որ Ռուս քաղաքականութիւնը, 1878էն ետք, փոխուեցաւ Հայոց նկատմամբ: Պերլինի դաշնագրութեամբ Հայկական Խնդիրը ելեր էր Ռուսիոյ ձեռքէն և անցեր էր ու սեփականութիւն դարձեր՝ Եւրոպային:

Ռուսիոյ Հայատեաց քաղաքականութեան շարժառիթներէն է՛ն զօրաւորները ներքին պահանջներն են սակայն:

Տեսանք մեր նախորդ գլուխին մէջ թէ Ռուսիա աշխարհագրական ու տեղագրական ինչպիսի ծաւալումի մը կը ձգտի դարերէ ի վեր. տեսանք թէ այդ ծաւալումին պատճառները միայն աշխարհակալական ձգտումներ չէին, այլ երկրին տնտեսական, քաղաքական ու ընկերային դիրքը, կրօնական ու աւանդական քաղաքականութեան անմիջական հետեւանքներն էին: Ռուսիոյ կամ Սլաւականութեան այդ ծաւալումը բնականաբար պիտի ունենար և իր հետեւանքները, Շատ բնական է որ զօրաւոր ցեղերը տկար ցեղերը կուլ կու տան. տնտեսապէս, թիւով, քաղաքակրթապէս բարձր ազգերը, իրենց արշաւանքները կը կազմակերպեն ո՛չ միայն երկրային սահմաններու մէջ, այլև հողինքերու, սիրտերու, լեզուներու և բարքերու սահմաններէն ալ անդին: Անոնք բնական կերպով կը մղուին ձուլելու իրենց մէջ ա՛յն որ աղար է: Այն ժողովուրդները, որ չեն կրնար դիմադրել ոչ գէնքով, ոչ մտաւորական ու ընկերային կազմակերպութեամբ, չուտով կը տարբանան իրենցմէ զօրաւորին մէջ, կը հալին մեծ զանգուածին մէջ՝ իսպառ անհետանալու համար:

Այս երեւոյթը տեսնուած է նաև Ռուսական տարող պատմութեան մէջ, Ռուս ժողովուրդը ունի իր ծոցին մէջ այդ ոյժը, որուն չնորհիւ՝ բնական ճամբով՝ իրմէ տկար ցեղերը—Թաթարներ, Ֆինլատացիներ ևս—մեծ մասով ձուլեր է իր մէջ: Ռուսաստանի ընդարձակ երկրներուն մէջ ցրուած կան բազմաթիւ գիւղեր, գաւառակներ, որոնք դիմադրութեամբ, ցեղագրական բազմաթիւ արտայայտիչ նշան-

ներսով տարբեր ցեղեր կը ներկայացնեն, և որոնք այսօր մոռցած են իրենց լեզուն, իրենց բարձրը, սուսացած են: Կան գիւղեր, ինչպէս կը վկայէ Տ. Ու. Մաքէնդի, որոնք սուսացման ճամբուն մէջ են, թէև կան ալ որ գեւ կը պահեն իրենց բնատոնմիկ նկարագիրն ու սովորոյթները:

Բնական ճամբով, անդգալիօրէն, բնական անտեղիտալի օրէնքով կատարուած այս սուսացման գործը, ժ.Թ. դարուն վերջերը սկսաւ քաղաքական դաւանանք մը դառնալ: Սլաւոններն տիրապետող սուսացողները ուղեցին, Բնութեան գործին ընդ առաջ երթալ, կոնխի և եթէ կարելի է անոր չըրածն ալ բնել:

Հոս էր բուն թերութիւնը:

1863էն ի վեր, Լեհաստանի ցնցող ապստամբութենէն ի վեր, Ռուս քաղաքագէտները սկսեցին սկզբունք ընտրել ոռոսացման ֆալսիֆիքները:

Մանաւանդ Ալեքսանդր Բ. ի եղբարկան մահէն ետքը (1881), Ռուսացման քաղաքական նութեան երդուեալ պաշտպանները գործ գլուխ անցրին էին:

Այդ օրէն Հայուն համար բացուեցան վիշտի ու ցաւի օրեր: Ռուսական Հայաստանը սկսաւ այնուհետեւ յիշել իր երբեմնի խաղաղիկ անցեալը, առաջիկ իր դժբախտ ներկան: Ռուսահայաստանի Հայ ազգայնակալութիւնը, մինչեւ այդ պահ, իր հարեւան Պարսկաստանի ու Թրքահայաստանի թշուառութիւններով կը տուայտէր, անոնց վիշտերուն էր լացեր, անոնց ազատագրութեան գործին էր նուիրուեր, իսկ այժմ սախալուեր էր իր ցաւերը լալ:

Կովկասի մէջ Ռուս քաղաքականութեան փոխուելուն իրեւ յայտարար նշան Կովկասի փոխարքայութիւնը ջնջուեր էր: Միքայէլ Նիքոլայէվիչ Մեծ-Դուքսին սեղ, որ Կովկասի փոխարքայ էր 1862-1881, զրկուեր էր Դոն-տուելով-Կորսակով իշխանը, ընդհանուր կառավարիչ տիրոջ սով: Կարսակովի յաջորդեցին այնուհետեւ ուրիշ ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ սուսացման քաղաքականութեան ամենէն տեւիկ կոյր պաշտպանը կ'ըլլար Կալիցինը, զոր «Կովկասի Սարսափը» կարելի է կոչել:

Այս քաղաքականութեան կոյր ու մոլորող պաշտպանները սկսան ամէն սրբութիւն

սանատակ առնել, չընկրկիլ ամէն պիղծ միջոցներու առջեւ, զրպարակ, հալածել: Իրենց նպատակին հասնելու համար սկսան սխալմէմաթիք, կանոնաւոր գործունէութեան մը, գիմեցին հետեւեալ միջոցներուն.

ա) Հալածանք Հայ լեզուի, դպրոցներու և կրթութեան դէմ,

բ) Հալածանք մտաւորական և բարեգործական հաստատութիւններու դէմ,

գ) Հալածանք կրօնական առանձնաշնորհումներու դէմ և զրաւում հեղեղեցական կառուածներու,

դ) Հալածանք Հայ յեղափոխութեան դէմ,

ե) Քաջակերութիւն ջարդերու թուրքիոյ և Կովկասի մէջ:

Իշխան Կալիցին 1898ին Ռուսիոյ կայսեր ներկայացուցած իր մէկ տեղեկագրին մէջ առաջին և երկար մասը նուիրած է Հայոց: Այսպէս կը խօսի Ռուսական ներկայացուցիչը.

«Հայկական շարժումը իրեւ նսրասկ ունի վերականգնել Հայաստանի հին անկախութիւնը: Այս շարժումը սահմանափակուած է քաղաքներու ազգայնակալութեան կրթութեան դասին ու կղերին մէջ: Գիւղացիները տակաւին հասած չեն ասոր: Անդրկովկասի մէջ Հայերու թիւը այնքան փոքր է, համեմատելով ուրիշ ազգութիւններու հետ, որ միծ վտանգ մը չներկայացնէր երկրին խաղաղութեան համար: Արդէն տեղական կառավարութիւնը անհրաժեշտ ոյժն ունի անմիջապէս խեղդելու համար դիմադրութեան ունէ փորձ:

«Կաթողիկոսին ու էջմիածնի Սինոդին իտեալն է Միացեալ Հայաստանը: Կղերը իրենց հայրենակիցները կը մղեն անջատողական ձգտումներու և խորհուրդ կու տան Կաթողիկոսին չհնազանդիլ մեր օրէնքներուն:

«Թիֆլիսի մէջ երեւցած պարբերական հրատարակութիւնները, փոխանակ Ռուսերուն հետ Հայերը ձուլելու գործին աշխատելու, ընդհակառակը կը փորձեն ընդարձակելու անդունդը, որ կը բաժնէ զանոնք: Էջմիածնի պաշտօնական օրկանը՝ Արարտս՝ պէտք է կնթարկուի Թիֆլիսի տպագրական պայմաններուն:

«Հայոց բարեգործական ընկերութիւնները տակի կը դնեն քաղաքականութեամբ քան թէ բարեգործութեամբ: «Թիֆլիսի Բարեգործ-

ծառան Ընկերութիւնը՝ օրինակ՝ կրթութիւնը կը տարածէ այնպիսի եղանակով մը որ ստորագատուած է բոլորովին ազգային հարցին։ Քանի մը տարիէ ի վեր մասնակցեցաւ մտաւորական երիտասարդութեան նուիրադործած անձատուկան շարժումին։ ... Այս Ընկերութիւնը իր զբաղակցութիւն մէկ մասը կը յատկացնէ երիտասարդ Հայերու կրթութեանը՝ արտասահմանի մէջ, բան մը որ հակառակ է Ռուսական կառավարութեան սկզբունքներուն։

Հազիւ երկուեկէս տարի ետքը, 1901ին, Կալիցին իր ուրիշ մէկ տեղեկագրին մէջ կը գրէ. «Կովկասը առաջնեկու և վտանգաւոր անջատահանութեան մը առջեւ միանգամայն միշտ առնելու համար միջոցը — միակ միջոցը՝ նոյն իսկ — է ստիպել Հայերը որ Սիպերիա գաղթեն, և այսպէս Անդրկովկասը այդպիսի խռովարար տարրերու ներկայութեան տալու տեղէ ետք կարելի է անոնց տեղ հաստատել Օրթոտոքսներ՝ Կայսրութեան ներքին գաւառներէն բերուած։»

Այս խօսքերը, զորս քաղելով ներկայացուցինք, ինքնին բառական պերճախօս են յայտնելու այն ինչ որ կ'ուզենք յայտնել։ Ռուսացման քաղաքականութեան դէմ արգելքներ կը տեսնեն անոր կոյր պաշտպանները. այդ արգելքներն են քաղաքակրթական ամէն ձեռնարկ, հպատակ ազդերու ինքնուրոյն դարգացման ամէն շարժում։ Այդ է պատճառ որ Ռուսական հալածանքը ծայր կու տար ոչ միայն Հայ տարրին դէմ, այլև Վրացիին, Լեհին, Ֆինլանտացիին դէմ։ Անոնց կրթական, մտաւորական, կրօնական, բարեգործական ամէն ձեռնարկները կը նկատուին քրէական ոճիր պետութեան քաղաքականութեան դէմ։ Իսկ Հայերուն համար չեն խղճահարիք հնարելու Անջատահանութեան դադար մը, որը կը գտնայ իրենց ձեռք սուր դէնք։ Սահմաններէն անդին Հայուն ցաւերը օգնութեան ձեռք կտրկուել կը ստիպեն Ռուսահայերուն. այդ շարժումը կը նկատուի անջատական։ Աւելին կայ, Ռուսաստանի վարիչները մինչև 1881 որոշ չափով քաջալերած են Ռուսահայերու բարեացակամ շարժումը դէպ ի իրենց եղբայրները, որոնք սահմանէն անդին կը գալարուէին արիւնի ու արցունքի հովիտներուն մէջ։ Բայց յանկարծ կը փոխուէր Ռուսիոյ քաղաքականութիւնն ու վերաբերմունքը։

Այնուհետև կ'սկսին հալածանքները։ Ռուս կառավարութիւնը կը պահանջէ դատարաններու մէջ Հայերէնի տեղ Ռուսերէն երգում. Հայ գաղութներու մէջ Ռուսերէն լեզուի պարտադիր ուսուցում մատաղ հասակներէն սկսած. Հայոց հարիւրաւոր գաղութները կը փակուին, հազարաւոր մանուկներ դուրս կը նետուին. կը փակուին կրթական ու բարեգործական ընկերութիւնները, ինչպէս Հայոց Հրատարակչականը, Մարգարիտականը, Բարեգործականը եւ այլն. մտաւորականներ կը հալածուին ու կը բանտարկուին, կը դրաւուին եկեղեցական կալուածները, կը հալածուին յեղափոխական խումբերը, որոնք իրենց հայրենակիցներուն օգնութեան կը փութային։

Ռուս կառավարութիւնը նոյնիսկ իր սահմաններէն դուրս կ'սկսի հետապնդել նոր քաղաքականութիւն մը։ Համար լաւագոյն գործիք կ'ըլլայ իր ձեռքը։ Ռուս կառավարութեան Պոլսոյ ներկայացուցիչը զադէնի քեյսիւրը կ'ըրոյշ Հայկական ցարդերուն։ Պէտք է ճշգրտել «Հայ անջատական շարժումը» սահմաններէն ալ անդին։

Սառուի սուլին ապստամբութենէն (1894) անմիջապէս ետքը Եւրոպա կը յիշէ Պերլինի 61րդ յօդուածը. Ֆրանսա և Անգլիա կը ձեռնարկեն որոշ գործունէութեան։ Հարկ է բարեկարգել Հայաստանը. անոնց կը միանայ եւ Ռուսիան... Պոլսոյ գեղապանական ժողովը կ'առաջարկէ ծրագիր = (Մայիսեան ծրագիրը), բայց Ռուսական երկիրես քաղաքականութիւնը և Լոսանովի խեղադարձադրանքը կը վիժեցնեն զայն. Համարի սարքած ջարդերը պսակը կ'ըլլան Եւրոպական առաջարկութեան։

Ռուսացման քաղաքականութեան արդիւնքը կ'ըլլան նաև Հայ Թարսարական ընդհանրառեւորը Կովկասի մէջ, Դաշնակցութեան դաշտ, և այլն։ Ռուս խեղափոխ ու ինքնատուան պաշտօնատարներ կը սարքեն այնպիսի եղբայրասպան կռիւներ, որոնք կ'արիւնեն ամբողջ Կովկասը։ Յեղափոխական ու ժողովրդական շարժումը կ'սկսի ինքնապաշտպանութեան դործին։

Այս է ահա ընդհանուր նկարագիրը և պատկերը երկրորդ շրջանին։

Ինչ անցաւ դարձաւ Ռուս քաղաքականութեան մէջ, որ երէկի թշնամի Ռուսաստանը

կրկին ձեռք կ'առնէ այժմ իր երբեմնի ուղղութիւնը, կը դադրի իր թշնամական դիրքը պահելէ Հայկական Հարցին նկատմամբ. մենք կ'անդրադառնանք ասոր:

ԻԶՄԻՐԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՂԶԱՆՅ ԳՈՒԼՃԸ

ՕՐ. Մ. Կ. ՍԱՐՐԱՅԵԱՆ

«Դպրոցէն ներս դրախտ, դպրոցէն դուրս դժոխք» այս խօսքը շատ անգամ յեղեղուած է ուսանողուհեաց կողմանէ: Թերեւս ձեզմէ շատեր իզմիրը դժոխք նկատելու մասին հակառակին և անիրաւ գտնեն ուսանողուհիները: Ուրեմն դէթ վայրկեան մը ուշադրութիւն ընէք. ձգենք չարթուան աշխարհային կեանքը և սոսկ կիրակին ուշադրութեան առնենք:

Առաւօտ է. եկեղեցւոյ զանգակները հրաւէր կը կարգան սուրբ օրուան պարտականութեանց համար, բայց ոչ ոք ակնշնչալուր կ'ըլլայ: Զանգակին ձայնը սոսկ օգը թրթռացնելու համար է, իսկ անոր յուսահատ զողանջը կրօնասէրին ցաւերը կը կոկնդապատէ: Եկեղեցւոյ երկաթեայ դռները լայն կը բացուին քահանային ու ժամկոչին համար: Յաճախ պատուելին կը քարոզէ պարապ նստարաններու, և քահանան կը պատարադէ մամերու ու պատկերներու համար, հաւանական է քանի մը ծերեր գտնուին...

Գնա քարափը. ուշադրութիւն ըրէ, չըլլայ որ ծովը ինաս, երբ այդ խուռն ամբոխին մէջ արագընթաց կառքեր անցնին, պճնուած դարձարուած տիկիներով լեցուն, նաև ինքնաշարժ կառքեր՝ երիտասարդներով ու երիտասարդուհիներով խճողուած:

Թատրոններու, դրօսավայրերու և սրճարաններու մէջ տեղ չէ մնացած քեզի համար, ուստի հոն բնաւ մի երթար: Խնդրեմ անգամ մ'ալ գիտէ սա չոգենաւը օր արագ կը սուրայ փրփրերախ ակօսելով ծովը: Օդին մէջ դաւարուող սեւ ծուխին մի նայիր, այլ մէջի ամբողջ գիտէ, անոնք մարդիկ են, այսինքն Աստուծոյ որդիները, որոնք սուրբ օրը դէս ու դէն գիտելով, ժուռ գալով կ'անցընեն: Մոռցած են իրենց Հայրը բարեխնամ, կորսնցուցած են երկնային տան ուղին: Յաւալի՝ վիճակ: Փառաւոր քաղաք, շքեղափայլ շէնքեր, կոկիկ ան-

ձեր, փայլուն հագուստներ, անպատմելի շքեղութիւն ամենուրեք, աշխարհային հաճոյք այլևայլ տեղեր, բայց հայրենական տունէն հեռի, մոլորեալ, խոտորեալ ոչխարներ, մեղսալից սրտեր, աղտոտ ու հին հոգեկան հագուստներ: Միթէ սանուհիները իրաւունք չունին այս խօսքը կրկնելու—«Դպրոցէն ներս դրախտ, դպրոցէն դուրս դժոխք»:

Այս, դպրոցի սեմէն ներս կը սկսի երկնային միջնորդութիւնը, ուր Աստուած կը փառաւորուի իր բովանդակ վեհութեամբ, խուլ աշխարհիս ձայնին, անտես անոր անտափ փառքին, անտարբեր՝ հազարումէկ հաճոյքներուն: Վառուած մէկ սիրով, մէկ հոգիով փարած Անոր, կը շարունակուի դպրոցական չրջանը իբրեւ քաղցրահոտ առուակ, հեղստահ վտակ:

Այս հոգեւոր վիճակին համար աղօթող և աշխատողն է Միս Մէքալըմ, դպրոցի Տեսչուհին և ջահը:

Առաւօտուն կը տեսնենք զինքը անուշ ժպիտով մը, սիրալիր և մեղմաձայն կը բարեկէ: Անհունապէս բարեհամբոյր և քաղցրաբարոյ է: Ծուռ կը հասկնայ աշակերտուհեաց նեղութիւնները և ուրախութիւնները, տրտմեալը կը մխիթարէ. գիտէ վարուելակերպը, վստահի ու չիմ ու լրջախոհ է: Հարազատ սիրով ու գորովով կը դուրսգաւորայ աղջկանց վրայ, անոնց հանգստութեան, բարեխաւան և դարգացման համար գիշեր ցորեկ կ'աղօթէ և կ'աշխատի: Իր պարտականութիւնը խղճի մասօք կը կատարէ:

Հարկաւ խոչընդոտներ կը պատահին. երբեմն կը յուսահատի, կը նեղուի չարերէ, բայց չի կասիր, կ'աղօթէ, կը մարտնչի փորձութեանց դէմ իբրեւ բարի, քաջասիրտ զինուոր: Ահա այս պատճառով դպրոցին միջնորդութեան է, «Սէրը երկինք է, երկինքը սէր» կ'ըսէ առածը:

Տարուէ տարի աշակերտաց թիւը կ'ը բազմապատկուի. այս տարի 300 աշակերտ ունի գոյէճը և գեռ ամէն օր նորեկներ կ'ըլլան: Գիշերօթիկներու համար այժմ տեղ չէ մնացած: Յօրեկեաց աշակերտաց մեծամասնութիւնը Հայերէ կը բաղկանայ:

Այս տարի Վարժուհիներին մէջ կան տասը ուսանողուհիներ, որոնցմէ վեցը Հայ և մնացեալը Յոյն են:

Իւրաքանչիւր ուսուցչի համար անհրաժեշտ է այս ընթացքը: Ի՞նչ կ'արժէ այն ուսուցչիւր, որ գիտէ և սորվեցնել չի գիտիր. այսպիսին դպրոցէն ներս պէտք չէ մտնէ:

Ո՛ր չայ օրիորդներ, դուք որ կը դպաք ձեր անկեալ ազգին վիճակը և կը նուիրէք ձեր կեանքը ազգին դարդացման համար, կ'ուզէք օգնել, ձեռք կարկառել թշուառ, տգէտ հայրերին երուն: Դուք երանելի՛ էք. յարգելի է ձեր ազգասիրութեան ոգին և սոսկ երկինք կրնայ վարձատրել ձեզ: Բայց, արդեօք, զիտէ՞ք ճշմարիտ կրթութեան վեհ պահանջը թէ իւրաքանչիւր տարիք ի՞նչ կրթութիւն և գաստարակութիւն կը պահանջէ. իցի՛ր թէ գիտնայիք: Իսկ եթէ այս մասին տգէտ էք, ինչպէս շատ բնական է ամէնուս, եկէք մեր գոչէճը, այս մասնաճիւղին հետեւեցէք և այն ատեն յիրաւի երանելի պիտի կոչուիք:

Սոյն կարգի մասնադէտ վարժուէին է Միս փոլ, զոր կրնանք կոչել նաեւ տիպար վարժուէի. բոլոր հոգիով և մարմնով փարած է իր վեհ գործին. իր միակ փափաքն է տիպար ուսուցիչներ պատրաստել: Ուրախ ենք որ այս ընթացքին հետեւողներու մեծամասնութիւնը Հայեր եղած են ցարդ: Միս փոլ Գերմանացի է, բայց դասերը միայն Անգլ. լեզուով կ'աւանդէ. թէեւ շատ լեզուներու քաջահմուտ է. վերջին անգամ ըլլալով Տաճկերէնի ալ սկսած է Տաճկաց մէջ գործելու տենչով:

Վարժուէիներն են որ դպրոցի շրջանակը կ'երջանկացնեն. յաճախ ուրախ ժամանցներ կ'ունենան աղջկանց հետ, սոսկ դանձաք զուարճացնելու համար միասին կը խաղան ու կը զբօսնուն:

Աստուծոյ անգին մէկ պարզեւն է որ այս տեսակ աշխարհասէր քաղաքի մը յարմար տեսչուհի մը առաջնորդած է, ինչպէս նաեւ միւս վարժուէիները, որոնք միասին մէկ սիրտով, 300 աշակերտի սրտին մէջ Յիսուսի անգին սէրը արթնցնելու և անոնց բարոյականը, մտաւորականը և ֆիզիքականը դարդացնելու համար ունէ վանք չեն զլանար:

Ի զ Վ ի ր

ՊԻՆԿԼՍԹԸՆ, ՆԻԻ ԵՈՐԲ

Պինկլմթըն քաղաքը Նիւ Եորք նահանգին սիրուն ու գեղանի դուստրն է: Ամերիկացիք զայն կը կոչեն Նիւ Եորք նահանգին հիւրանոցը (Parlour City of New York State): Պինկլմթըն իր 55,000 բնակչօք, ծառաշատ բլուրներով, կանաչադարձ դաշտերով, ընդարձակ ծառատաններով, սիրուն պարտէզներով, հոգեզմայլ բուրաստաններով պճնադարձուած քաղաք մըն է:

Օգն ու ջուրը առողջարար են, տուները առ հասարակ փայտաշէն, կոկիկ և հանգստաւէտ ըլլալով տեղեւանիս ծառերու միջև զետեղուած սոխակի բոյներու կրնմանին, ուր բնակչաց կեանքը գրեթէ մեղեդի մըն է: Փողոցները կանոնաւոր ու ընդարձակ են և երկու կողմերը ծառերով շրջապատուած: Սա ոսկեղէն եղանակին մէջ ամբողջ քաղաքը սակեհիւս պատմութեան հազար գեղունիի մը կը նմանի: Ժողովուրդը ընդհանրապէս բարեկեցիկ, երջանիկ, մանաւանդ բարի է ու Քրիստոնեայ: Բաւական մեծ գործարաններ կան հոս: Կ'ըսուի թէ Հալանայի սիկաւէն վերջ Պինկլմթընի սիկաւը ընտիրութեան կողմանէ երկրորդն է աշխարհի մէջ:

Հայեր հոս ալ սկսած են բազմանալ, այժմ իր 200 Հայ կայ քաղաքս: Հոս առկէ իր 17 տարի առաջ առաջին անգամ ըլլալով Վեր. Սարգիս Տէվլիբեան կու դայ՝ (այժմ Ռաչէսթըր). սա իր շահեկան բանախօսութիւններով, իր մաքուր կենցաղով և իր Անգլիերէն լեզուով հրատարակել տուած հետաքրքրական ու չինի մի երկովը կը յաջողի Հայ անունը պանծացնել: Քիչ վերջը իր փեսան, Կոստանդին էֆ. Կերթմէնեան, կը գաղթէ ընտանեօք. սա ալ իր ժրջանութեամբ, ուղղամտութեամբ և ընտանեօք ցոյց տուած Քրիստոնէական մաքուր կենցաղովը թէ՛ նիւթական գորհացուցիչ յաջողութիւն մը ձեռք կը բերէ, և թէ՛ նոյն ատեն օտարներու և իր ազգակիցներուն մօտ լաւ ազդեցութիւն կը չահի: Հետզհետէ կը սկսին Հայեր դալ հոս: Վերջերս աւելի շատ եկած են. անոնցմէ շատեր երիտասարդ են և ամուսնի: Ամերիկացիք ընդհանրապէս լաւ կը վարուին անոնց հետ: Մը. Լի անունով հարուստ և Քրիստոնեայ ճէնթլմէն մը Հայոց նիւթական և բարոյական բարեխաւմանը հա-

մար չատ աշխատած է, և Հայոց համար
վրայ մըն ալ հաստատած է:

Առաջին ժողովական եկեղեցին մասնաւոր
համակրանք մը ցոյց կու տայ Հայոց հանգեպ:
Հայերն ալ առ հասարակ իրենց մաքուր կեն-
ցաղով, ժրաջանութեամբ ու հաւատարմու-
թեամբ Ամերիկացոց յարգանաց արժանացած
են: Այժմ հոս իբր 70 հոգի Բողոքական կայ-
ասոնք առ հասարակ երիտասարդ են ու ա-
մուրի. տաննցմէ շատեր դպրոցական ըլլալով
բարեկիրթ, յառաջադիմասէր են և զրեթէ ա-
մէնն ալ Քրիստոնէական նկարագրի տէր են:
Հայ բողոքականներէ շատեր առաջին ժողովա-
կան եկեղեցիին անդամներն են, և անոնց
թիւը շատնալու վրայ է: Առաջին ժողովական
եկեղեցին քաղաքիս հարուստ, բազմանշամ և
յառաջգիմասէր եկեղեցիներէն մին է: Հովիւը
Վեր. Տր. Զ. Հալիտէյ երիտասարդ, վայել-
չակալով, կարող, պերճաբան և իր եկեղեցիէն
սիրուած անձնաւորութիւն մըն է: Հոս Հայեր
իրենց յատուկ պաշտամունքներ ալ ունե-
նալ ուզելով, Առաջին եկեղեցիին հետ հաւ-
կացողութեան կու գան եւ ստորագրեալս
կը հրաւիրեն իբրեւ օգնական հովիւ Տր. Հա-
լիտէյի, մասնաւորաբար հոս և չրջակայքը դրո-
նուող Հայոց մէջ գործելու համար: Մենք
յիշեալ եկեղեցիին պատկանելով հանդերձ, մեզի
յատուկ կազմակերպութիւններ և պաշտա-
մունքներ ունինք: Եթէ չեմ սխալիր, Ամերի-
կայի մէջ այսպիսի կարգադրութիւն մը առա-
ջին անգամ ըլլալով հոս սկսած է: Քարող-
ները Հայերէն և Թուրքերէն լեզուներով կ'ըլլան:
Կիներ Միս Նոյզ անուն Ամերիկուհիի նախա-
գահութեան ներքեւ Քիմկ Տոքթր ընկերու-
թեան մասնաճիւղը ունին: Կիրակի Սր. Գրոց
գաւախն կը նայի Միս Պին: Նաեւ Անդր. գասի
համար երկու կարգ ունինք, որոնց միոյն կը
դասախօսէ Օր. Սիւզան Պին: Մերթ ընդ մերթ
օգտակար նիւթերու վրայ բանախօսութիւններ
կ'ընենք, նաեւ Հայերէն ուսուցանելու համար
կարգ մը կազմած ենք: Օր. Պին երիտասարդ,
գեղանի և հարուստ բնտանիքի վերաբերող
մէկն է, սակայն իր ժամանակը իր եկեղեցիին
մէջ հանրային գործերու նուիրած է: Հայերու
հանգեպ մասնաւոր սէր մը ունի: Բառին իւ-
րական նշանակութեամբ Հայասէր մըն է:

Յիշեալ եկեղեցիին պատուաւոր անդամներ

րէն ու անդամուհիներէն շատեր Հայերու հան-
գեպ մասնաւոր համակրանք մը, գուրդուրանք
մը ունին, և Հայոց ազգային դերազանցու-
թիւնները միշտ գնահատող եղած են:

Հանրային դպրոցներէ միոյն մէջ 14 Հայ
աշակերաններ կան, որոնք իրենց ընդունակու-
թիւններով, ժրաջանութեամբ և պարկեշտու-
թեամբ իրենց վարժուհիներուն սէրն ու հիւ-
ցումը զրաւած են: Տա՛ր Աստուած որ Հայեր
թէ՛ հոս և թէ՛ Ամերիկայի ուրիշ քաղաքները
իրենց ազգային անունը անաղարտ պահելու,
նաեւ զարգացման շաւղին մէջ յառաջանալու
կարող ըլլային:

Ա.ՐԱՄ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ Տ. Պ. ՏՕՆՃԵԱՆ

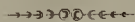
Կ'ըսուի թէ մահը մեր երկրաւոր կեանքին
փակումն է: Ատիկա նաեւ մեր նկարագրին ու
ազգեցութեան յայտնութիւնն է: Ճշմարտ
Քրիստոնեայի մը մահը կը նմանի թանկադին
լուրի կուժի մը կտորելուն: Անոր կազդուրող
և քաղցր ազգեցութիւնը կը յայտնուի իր կոտ-
րելովը:

Ահա առանկ եղաւ Տիկին Տ. Պ. Տօնճեանի
մահը: Իր երկրաւոր կեանքին վերջալոյսը ի
յայտ բերաւ իր նկարագրին գեղեցիկութիւնը:
Իր գեղեցիկ կեանքին գաղտնիքը իր Քրիստոսի
հանդէպ տածած սլարդ և ամուր հաւատքն էր:
Իր կեանքը կրօնական եղաւ: Անիկա կը հա-
ւատար թէ, առանց Քրիստոսի հետ հոգեկան
մտերմութիւն ունենալու, անկարելի է տան
մէջ միութիւնն ու խաղաղութիւնը վառ պա-
հել: Թէ աշնուութեան, համբերութեան, խո-
հունութեան և ներդաժմութեան ծաղիկները
կրնան փթթիլ միայն կրօնական միջնորդութի
մը մէջ: Այս պատճառաւ մեծ ուշադրութիւն
ընծայեց ան իր տան կրօնական միջնորդութիւն:
Իր անձնական հոգեկան կեանքը աճեցնելով և
ընտանեկան աղօթքը տեւական պահելով, ա-
նիկա իր տունը սրբաբանի մը փոխարինեց:
Անիկա միշտ յոյսով ու զուարթութեամբ լե-
ցուն էր: Երբեք չեմ լսած որ Տիկին Տօնճեան
գանգատէր իր առողջութեան մասին և կամ
խօսէր իր վրայ, ինչպէս սովոր են ընել անոնք
որ կը տառապին ցաւերէ: Ուրիշներու համար

իր ունեցած խորունկ հետաքրքրութիւնը մոռցնել տուաւ իրեն իր ցաւերը: Իր զուարթութիւնը իր ոչ-կոստէր ըլլալուն արգասիքն էր: Անիկա գնահատութեան մեծ բնազդ մը ունէր: Ուէէ ազնիւ ծառայութիւն մը՝ մատուցուած իրեն՝ կը հրճուեցնէր զինքը: Եւ չլսեցի իր ուրիշի մը մասին գէշ խօսիլը: Ուրիշներուն մէջ թերութիւն փնտռող՝ փոքրօքի ձգտումներ իրեն սրտին մէջ տեղ չունէին: Անիկա յարաժամ երաժշտութեան սիրահար մը եղաւ, մատուցողական կրօնական երաժշտութեան: Անձամբ տաղանդաւոր երաժշտասէր մը ըլլալուն, երաժշտասէրները ազնիւ բարեկամ մը վայելեցին յանձին Տիկին Տ. Պ. Տօնճեանի:

Հակառակ իր տաղանդին և բնկերական զիրքին՝ Տիկին Տ. Պ. Տօնճեան հեղ էր և զերծ հպարտութենէ: Երկիրքը տարօրինակ տեղ մը պիտի չթուի այս տեսակ հոգիի մը որ երկրի վրայ մշակեց երկնային ունակութիւններ, խոհունութիւն, համբերութիւն: Ներդրումութիւն, զուարթամտութիւն և հեղութիւն:

Ս. ԷՕՄԻՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՍԻՍԿՈՆԵԱՆ

Բարեկարգութեան հարցը ամէնէն աւելի կը զբաղեցնէ ազգային և պետական շրջանակները: Կ'երեւայ թէ կառավարութիւնը դեռ վերջնական ծրագիր մը չէ մշակած ամբողջական բարեկարգութեան համար, կտոր կտոր վերակազմութեան կանոնադրեր կամ օրինադրեր լոյս կ'ընծայուին և աստիճանական փոփոխութիւններ կը ներմուծուին: Կառավարութեան ցայժմ ցուցուցած գործունէութենէն անշուշտ ամէնէն գնահատելին Հայկական Նահանգներու ապահովութեան համար գործ դրած ջանքերն էին, որովհետեւ Արեւելեան Նահանգներու մէջ այնպիսի կացութիւն մը, տնայլտի խառնալինթոր վիճակ մը ստեղծուած էր աւազակներու և աւազակութեանց շտանալով, որ կարգ մը չար անձեր, Օսմանեան Կայսրութեան թշնամի ապստամբներ, ինչպէս Շէյխ Թահա Ապտիւրրէզաբ, սովորական աւազակութեան անուան տակ քաղաքական շարժում մը յառաջ բերել կ'ուզէին զինեալ ոյժով: Հայկա-

կան Նահանգներու խառնակ վիճակէն ամէնէն աւելի օգտուիլ փափաքողներու մէջ կային նոյն խել իթթիհատի և իթթիհատական կառավարութեան իսկրիմ թշնամիներ, ինչպէս էր Սալֆէթ պէյ, Պոլսոյ նախկին հրամանատարը: Ասոնք ուղեցին օգտուիլ այս խառնակ կացութենէն իթթիհատական կառավարութեան գծարարութիւններ յարուցանելու և Օսմանեան հայրենիքին դէմ դաւադրելու համար: Հայ մամուլը միշտ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց այդ նահանգներու ցաւալի կացութեան վրայ, բայց մեր կեդրոնական կառավարութիւնը, ըստ հին սովորութեան, անտեղի վայնասունի տեղ դրաւ եղած զանգուտները, մինչև որ աւազակային խումբերուն գործունէութիւնը, տեղական բնակչութեան պատուհաս ըլլալէն դատ, պետական-քաղաքական գոյն ստացաւ և եռանդոտ կուտակալներ ոստիկանական և զինուորական ոյժով սկսան նուաճել վտանգաւոր աւազակխումբերը: Ի՞նչ ալ ըլլայ կառավարութեան շարժառիթը՝ աւազակախումբերը նուաճելու համար, օգտակար ձեռնարկ մըն է ան, և մենք կը ծափահարենք այդ քայլը, մաղթելով որ աւելի արմատական միջոցներ ձեռք առնուին այդ նահանգներուն խաղաղութիւնը ու անդորրութիւնը կատարելապէս ապահովելու համար: Բնական է թէ ապահովութեան խնդրով այդ նահանգներուն կենսական պահանջները կատարեալ գոհացում չեն ստանար: Հողային Հարցը դեռ չէ լուծուած, թէև այդ ուղղութեամբ ալ նախնական և երկրորդ քայլեր առնելու սկսած է կառավարութիւնը: Վարչական, գոտական, անտեսական հարցեր դեռ լուծման իր կարօտին:

Առայժմ ամէնէն աւելի միտքերը կը զբաղեցնէ «Ընտրական Հարցը» Հայ և Յոյն Պատրիարքարաններու միջև համաձայնութեան մը գալու ջանքերը յաջողութեամբ յառաջ կը տարուին և մենք վստահ ենք թէ յաջողութեամբ կը պսակուին, քանի որ Յոյները Հայոց հետ համաձայնելով աւելի կրնան օգտուիլ այս տարի քան նախորդ տարիներու մէջ:

Հայերու քսան երեսփոխան ուղերձն ապստամբ քսան Հայ երեսփոխան զրկելու քմահաճոյքէն անկախ, համեմատական ներկայացուցչութեան սկզբունքին վրայ հիմնուած

է : Հայոց թիւը ամբողջ թուրքիոյ մէջ 21¹/₂ միլիոն ըլլալով, շատ բնական է թէ կ'ուզեն օգտուիլ իրենց Օսմանցիական իրաւունքներէն : Բայց որովհետեւ ցարդ ամէն ընտրութեանց միջոցին հաստատուն խոստումներ առած են օրուան տիրող կուսակցութիւններէ և այս խոստումները միմիայն մասամբ կատարուած են, այս պատճառով այս տարի Հայերը իրենց թուական համեմատութեան համաձայն քսան երեսփոխաններու ընտրութիւնը ապահովել կ'ուզեն անկասկածելի միջոցներով : Պատարիարքարանի թաղրիսին մէջ առաջարկուած միջոցը թէ Հայերը իրենք ընտրեն իրենց երեսփոխանները՝ կառավարութեան կողմէ դժուարութեան բաղխեցաւ, քանի որ ցայժմ ընտրական նման գրութիւն մը գոյութիւն չունէր : Սակայն երկու կողմերու ցոյց տուած անկեղծութիւնը հարկաւ նպատակայարմար ձեւի մը պիտի վերածէ խնդրին լուծումը : Ամէնէն դժուարին հարցը ազգին ընդունած քսան թեկնածուներուն ընտրութեան երաշխաւորութիւնն է : Պատրիարքարանի և Հայ կուսակցութիւններու առաջարկը թէ դոնէ Հայ երկրորդ կարգի ընտրողները ընտրեն Հայ երեսփոխանները՝ հաւանականաբար նման դժուարութեանց դուռ պիտի բանայ նորէն : Մենք կը կարծենք թէ մինչև երեսփոխանական ժողովէն ազգային ընտրական գրութեան մը իբր օրինադիմ վաւերացումը՝ պէտք է աւելի դիւրին ճամբայ մը դնել : Օսմանեան երեսփոխանական ժողովին ընտրութիւնները այնպիսի ձեւով մը կը կատարուին, որ միշտ դժուարութիւններ կան արդարապէս ներկայացնելու բոլոր Օսմանցիները, իրենց փափաքին համաձայն : Մեծամասնութիւնը ամէն տեղ կը խեղդէ փոքրամասնութեանց իրաւունքը և փափաքը, և այս կացութիւնը պիտի շարունակուի, եթէ ընտրական չրջանակները և ընտրութեան ձեւը այս վիճակի մէջ մնան : Scrutin de Liste-ի գրութիւնը, որ մեր մէջ կ'իշխէ, մեզի պէս զանազան ազգերէ և կրօններէ կազմուած երկիրներու մէջ երբեք օգտակար չկրնար ըլլալ : Բոլոր ձայներուն նահանգի կեդրոնը հաւաքուելով որոշեալ թիւով երեսփոխաններու ցանկի մը համաձայն ընտրութիւնը զանազան տարբերութեամբ քաղաքացիական փափաքները դժուարութեամբ կը գոհացնէ : Մենք պէտք է ըն-

դունէինք ցանկային գրութեան տեղ Scrutin de Collège-ի համայնական գրութիւնը : Միանման տարբերէ կազմուած համայնքները պէտք էր միացնել և վերածել ընտրական չրջանակներու և այսպիսով կազմուած չրջանակներ պէտք է ընտրէին մէկ երեսփոխան : Այսպիսով նահանգը կարելի էր բաժնել այնքան ընտրական չրջանակներու որքան նոյն նահանգի բնակչութեան թիւին համաձայն երեսփոխաններ պիտի ընտրուէին հոն և իւրաքանչիւր ընտրական չրջանակի մէջ միացնել նման տարբեր կարելի եղածին չափ : Ընտրական այս գրութիւնը շատ մը օգուտներ կրնար ապահովել և հակօրինական որեւէ հանգամանք չէր ունենար : Գոնէ այս ձեւով ընտրական գրութեան արդար ձեւ մը ապահովուած և ազգայնական ընտրութեանց համար ճամբայ բացուած կ'ըլլար : Մենք չենք հաւատար նոյն իսկ թէ այս տարի կարելի չէ իրագործել ընտրական այս գրութիւնը : Բարի կամեցողութիւնը հրաշքներ կը գործէ, ինչպէս յայտնի է :

ԳԵՂԵՑԻՅԱԿ ԽՕՍԻՔԵՐ

Արդասարեք տարալիներու և բերկրաւտ ստուերներու այս բոլոր անցուղարձը, հեռո՛ւն, հորիզոնին վրայ շինուած արծաթ ապարանքներու այս բոլոր անրջանքը, հառաչող հովերու և ահարկու որոտումներու ձայները, այս գոյնզգոյն պատմութեաններու և բեկբեկ ցոլքերու փառաճաճանչ երեւոյթը միայն խորազդելու համար են մեր սիրտերուն մէջ ընդունելիութիւնը, յստակութիւնն ու սիրելիութիւնը սա պարզ խօսքերուն— «Հայր մեր, որ յերկինս ես» :

Մի խորհիր թէ կորսնցուցիր այն ժամանակը զոր գործածեցիր տալու զքեզ այն տեսակ ապաւորութիւններու, որոնք ազնիւ ըզգացում մը կրնան զրոյմել վրագ :

Կատարեալ անքրքրմեկ մը բնաւ ծածուկ բան մը չունի, պատշաճօրէն ու կատարելապէս պարզ է ան այնչափ որչափ ուրիշներու համար օգտակար և իրեն համար կարելի է :
Իրսքին

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Շաբաթ իրիկուն Երրեակ Համաձայնութեան պատկանող աէրութիւններուն դեսպանները Վարչապետին հետ տեսակցեցան, ծանուցեալ հարցումներն ըրին Գերման զին. յանձնախմբին պարտականութիւններուն և իրաւասութիւններուն նկատմամբ, և պատասխան առին թէ խնդիրը նախարարներու խորհրդին պիտի ներկայացուի և այնուհետեւ ելքը իրենց պիտի հաղորդուի: Կիրակի նախարարներու խորհուրդը իր սրտումը առեաւ և երկուշաբթի Վարչապետը բերանացի պատասխանեց թէ յանձնախմբին պաշտօնն է լուր մարդէլ բանակը և տիպար զօրաբանակ մը կազմել: Տարտանելի և Վստիորի հրամանատարութեան ու վերակազմութեան հետ դործ չունի, ոչ ալ ուէ իրաւասութիւն: Զեկուցագիր մը ևս պիտի հրատարակուի այս մասին:

Գերման Զօր. Լիման ֆոն Սանտըրս իր սպայակոյտով կիրակի մայրաքաղաքս Ժամանեց և ինքնաշարժով դնաց ուղղակի Պատերազմական և յետոյ Վարչապետական պաշտօնատունը: Իջեալն է Բերա Փալէս Հոթէլ: 8 սպաներն են 2 զնդապետ, 3 հաղարապետ, 1 հարիւրապետ, 1 յինապետ մատակարար և 1 հաղարապետ բժիշկ: Երկուշաբթի զօրավարը Պատերազմական պաշտօնատուն դնաց և յետոյ Կայսեր ներկայացաւ պաշտօնապէս: Պատերազմական նախարարը չրջաբերականով մը դեկայց զին. իշխանութիւններուն թէ զօրավարը հինգամիայ պայմանաժամով Օոմ. ծառայութեան մէջ մտած և կարգուած է Պոլսոյ Ա զօրաբանակի հրամանատար և պատերազմական խորհրդի անդամ Կայս. հրամանով: Կեդրոնատեղին պիտի ըլլայ ի Ճըղալօղլու: Պոլսոյ Ա զօրաբանակի փոխ հրամանատար Ճէմալ պէյ Հանրօգուտ դործերու փոխ նախարար անուանուեցաւ Օսման Նիզամի փաշայի տեղ, բայց դեռ Գերման զօրավարին փոխանցած չէ իր պաշտօնը: Պոլսոյ զին. հրամանատարութիւնը յանձնուեցաւ կեդրոնի հրամանատար Գնդ. Ֆայիզ պէյի, որ միւսնայն ժամանակ պիտի ըլլայ Ա զօրաբանակի գործօն հրամանատար:

Քաղաքային քննիչներու կանոնադիրը հրատարակուեցաւ և կը պարունակէ 9 յօդուած: — Նահանգային օրէնքի 10 յօդուածները բարեփոխուեցան սա մասը թէ պաշտօնական այսուհետեւ աւելի խնամով պիտի ընտրուին, տեղային լեզուներուն տեղեակ պիտի ըլլան, դատական գրութիւնները և վճիռները կրկուցողներուն պիտի հաղորդուին յետ թարգմանութեան, Իսլամներ և ոչ-Իսլամներ ոտական զինուոր պիտի ըլլան համեմատական թուով, և լեւաւացոյցի մէջ նշանակուած դումարները պիտի բաշխուին նոյն սկզբունքով, 12,500 արուքնակիչներ մէկ անգամ պիտի ընտրեն Նահանգ. Ժողովին, և Վարչ. Ժողովը մէկ անգամի համար պիտի ստուգէ Իսլամներու և ոչ-Իսլամներու թիւը, ևն.:

Յոյն պատուիրակութիւն մը Ներքին գործերու նախարարին ներկայանալով Յոյներու համար համեմատական ներկայացուցչութիւն և թեկնածուները նշանակելու իրաւունք պահանջեց: — Հազար փաշայի հրահանգ տանող Սատն էֆ. վերադարձաւ: — Սաղաթիայի կանոնադրման և չրջակայից ուղղման աշխատութիւններու ծրագրին աւարտեցաւ: — Էրէյլի հանքերու գործաւորներուն կեանքը և ապագան ապահովող նոր յօդուածներ աւելցուեցան: — Ի մօտոյ Գոնեայի ուղղման աշխատութիւններուն բացումը տեղի պիտի ունենայ: — Անցեալ ուրբաթ Միջպետքի Հինալէ թումբին բացումը կատարուեցաւ: Թումբին շինութիւնը աւարտած է 3էն պակաս տուրի մէջ, Եփրատի ջուրերը հոսեցնելով 750 մեթր ջրանցի մը մէջ: Ի մօտոյ ուրիշ թումբ մը պիտի շինուի Հոպանիյէ լճին մօտ Պաղտատի դիմաց: — Թղթատարական կանոնադրի 32րդ յօդուածին բարեփոխմամբ, երբ յանձնարարեալ նամակ մը կորսուի, տէրը 100 դահ. հատուցում պիտի ստանայ, իսկ 50 դահ. երբ կորսուածը սպազրեալ թուղթ կամ անարժէք առարկայ ըլլայ: Դիմում կարելի է ընել մինչև մէկ տարի և հատուցում ստանալ՝ դիմումէն սկսեալ մինչև մէկ տարի:

Ֆրանսական թերթ մը պաշտօնական աղբիւրէ կ'իմանայ թէ Օսմ. կառավարութիւնը ի սպաս կը մերժէ օտար խորհրդականներ ընդունիլ ընդհ. քննիչներու քով, նաև Պոլսական դեսպաններու իրաւարարութիւն ընդմէջ

ընդհ. քննիչներու և օտար խորհրդակցականներու, բայց կը հաւանի ընտրել օտար խորհրդակցականներ: Կը մերժէ հաւատար թուով Իսլամ և ոչ-Իսլամ անդամ ընդունիլ Արեւել. նահանգներու վարչ. ժողովներուն մէջ, բայց կը հաւանի համեմատական ներկայացուցչութեան սկզբունքին՝ ազգ. վիճակագրութեան մը համաձայն, որ պիտի կատարուի Թրանսօքսի մասնադէտի մը ղեկավարութեամբ: Կը մերժէ յաւելուածական վարկ տալ Հայոց վարժարաններուն ի մասնաւորի, բայց կը հաւանի տալ ամբողջ բնակչութեան վարժարաններուն՝ համեմատական սկզբունքով բաշխուելու պայմանով: Կը հաւանի Հայերէնը պաշտօնական լեզու ընել ուր որ հարկ է, գրաւեալ հոգերը Քուրդերէն գնել և տէրերուն վերադարձնել, 15—20 երեւոյթի մասնաւոր Հայոց մինչև որ մարդահամար կատարուի և հաշտարար ոգի յանձնարարել Հայաստանի Օսմ. պաշտօնականներուն ընդհանրապէս:

Պոլսոյ նահանգային ժողովը երկուշաբթի իր առաջին նիստը գումարեց նախագահութեամբ փոխ կուսակալ Ճէմալ փաշայի, որ իր բացման ճառով Պոլսոյ պէտքերը թուարկեց:—Ներքին գործերու նախարարը Թանի թըղթակցին յայտարարեց թէ գահլիճը ամուր կը մնայ, Հայերու և Արարներու հետ համաձայնութիւնը լաւ ճամբու. մէջ է, և ընտրանքան համանման իրաւունքներ պիտի տրուին նաև Օսմ. Յոյներու: Թեքնիկական իմբադիր Ա. Ա. կայէֆ էֆ. կ'ըսէ թէ Թալաթ պէյ կառավարութեան կողմէ չգործեր, այլ Իթթիհատի անունով:—Ասանայէ կը հեռագրուի թէ կալուածները չափազանց բարձր արժէքով կը գնահատուին հոն և բողոքողներու կը պատասխանուի դատարանին կողմէ թէ 5 ասրի անփոփոխ պիտի մնան տրուած վճիռները:—Սէյիտ Թահա կէրիկ և Ճէմալի գիւղերէ 200 արբանեակ հաւաքած է Քաթմոնա գիւղը վերադարձելու համար, բայց յետոյ գանձք ցըրուած ու խոյ մեկնած է:

Օդաչու Մ. Պոնիէ չորեքշաբթի կէսօրի մօտ մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ և մէկուկէս ժամէն Նիկիա ժամանեց՝ ամպերու մէջէն սաւառնելով:

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ե. Բ.

Տարսնի Ամերիկեան գոլէճին շրջանաւարտներու միութիւնը որոշած է հինգ տարուան մէջ 1,000 ոսկի հայթայթել գոլէճին նոր շէնք մը նուիրելու համար:—Այնթապի գոլէճին հիմնարկութեան տարեկարծը Հոկ. 10ին տօնուած է, այսինքն մէկ օր առաջ այն թուականէն երբ 1876ին նոյն հաստատութեան կրօսերագոյն առաջին կարգը կազմուեցաւ: Ուսանողներու հինգ կարգերը գրական երկու ընկերութիւն կազմած են առանձին պաշտօնէութեամբ և ուսուցչական մարմինն ընտրեալ երեք երեք ուսուցչի խորհրդակցութեամբ: Այսուհետեւ այս ընկերութիւններուն շարքավազան հանդէսները պիտի բռնեն աւանդական ատենախօսութիւններուն տեղը: Յայտագրի ղլխաւոր մաս պիտի կազմեն վիճաբանութիւն և ինքնագիր ճառեր: Քննադատները պիտի ըլլան մասնաւոր ուսանողներ: Հոկ. 13ին հաստատուած է երկու շաբթի օրերու յատուկ դասախօսութիւններու շարք մը: Առաջին դասախօսան կղած է Բուսեան էֆ., Նիւթ ընտրելով Մեծ Բրիտանիոյ և Գերմանիոյ ուսանողական կեանքը: Նոյ. 1 մէջ ատենախօսած են Բաբէյ Եպսկ., Նազարէթ Հիւմի էֆ. և Միսիս Մէրը: Նիւթերն էին «Հայկական Գեղարուեստ», «Քրիստոնէական լայնախոհութիւն ու կրօնական թոյլատու ոգի» և արտի փոխադրիչ «Ճանճեր» Բաբէյ Եպսկ. Հոկ. 1 սկիզբներն ալ գոլէճը այցելելու առիթով կարճ ուղեւճ մը խօսած է: Նազարէթ Հիւմի էֆ. գոլէճի առաջին նախապատրաստական կարգին անդամներէն է և հիմա կ'ըրադի դատական ու դրական գործերով: Միսիս Մէրը իր ճառը նախապէս խօսած էր մայրերու միութեան: Գոլէճի Ե. Բ. Ընկ. 88 անդամ ունի: Անոնցմէ 35 գիշերօթիկներ Սր. Գրոց կամաւոր դասերուն կը հետեւին առաջնորդութեամբ Ե. Բ. Ը. Գործ. Ժողովին, որ ուսման նիւթ ընտրած է Օպրըլինի Փրոֆ. Պազուրաշի «Յիսուս և իր աշակերտները» գործը: Հոկ. 25ին ժամանած են Մր. Հիւ և Միսիս Հիւ, երկուքն ալ գոլէճական և Քրիստոնէական աշխատութիւններու վարժ ու փորձառու: Առաջինը ստանձնած է Անգղիերէնի և մարմնամարզի ուսուցչութիւն, երկրորդը կ'օգնէ աղջկանց վարժարանին: Գոլէճի Երաժշտութեան ուսուցիչ էյվէգեան էֆ. Եւրոպա ուղե-

ւորած է իր ուսումը կատարելագործելու համար: Ունէ լեզուով և ունէ եղանակով դուլէճի յատուկ նոր երգ հեղինակելու մրցում մը բացուած է նոր թէ հին ուսանողներու համար: Հաւագոյն երեք երգերու հեղինակներէն իւրաքանչիւրին մրցանակ պիտի տրուի 1914 Մայիս 1ին:

Ատանայի Ե. Ք. Ընկ.ը խոստացած է այս տարի 500 ֆրանք վճարել, եթէ հոն Ե. Ք. Ը.ի քարտուղար մը գրկուի:—Մայրաքաղաքիս Միջազգ. Ե. Ք. Ընկ.ը կանոնաւորապէս կը դործէ: Երեքշաբթի գիշերներու դասախօսութիւնները, որ սարբեր լեզուներով կ'ըլլան, հետզհետէ աւելի ունկնդիր կ'ունենան: Պատրաստութիւններ կը տեսնուին այս երկրի դուլէճներով և ընկերութիւններով դրաւդող պարբերութիւն մը հրատարակելու համար յառաջիկայ Յունվ.ին:

Նոյ. 15ին Մարտունի Մեքոպեան վարժարանի նոր շէնքին բացման հանգէսը կատարուած է պաշտօնապէս: Այդ առիթով տեսնուած է թէ վարժարանին ուսանողութիւնը 8 տարուան մէջ աւելի քան եռապատկուած է, ուսուցչութիւնն ալ կրկնապատկուած: Մանչ և աղջիկ միասին ուսում կ'առնեն վերին չորս դասարաններուն մէջ բաց ի բարձրագոյնէն, ուր մանչերը առանձին են: Եւ արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի: Աղջիկներն առայժմ հակասեռ կը դերազանցեն իբրեւ ուսանող:

Ատանայի միջնագոյնի հիւանդանոցն ունի 30—35 տնիկով: Անցեալ տարի դարմանած է 300 պատապարեալ և 8,000 այցելու հիւանդ, իսլամ և ոչ-իսլամ: Այս տարի աւելի գործ ունի:

Վեր. Մր. Բայըն և Պատ. Սթանպօլլեան դէպի Մալիարա և չրջակաները դացին կարօտեալներու նպատակ թաշխել Ամերիկեան Կարմիր խաչի կողմանէ:

Ամերիկեան Մկրտականներն այս ամիս կը տօնեն իրենց Պիրմայի միսիսնարական գործին 100ամեակը: Հիմնադիր Ատնիրամ Ճըստն Ամերիկեան Պորտի կողմէ ճամբայ ելաւ 1812 Փետր.ին, լայց միտքը փոխելով՝ Սեպ.ին ընկղմամբ մկրտուեցաւ ի Կալիֆօնիա և Հընդ-կաստանէ արտաքուստով ուղեց հաստատուիլ ի Փէնսանի: Սակայն ինկաւ Բանկուն (Պիրմա) 1813 Յուլ. 13ին և հետեւեալ տարուայ Մայիս 18ին Ֆիլադելֆիոյ մէջ հիմնուեցաւ Մկրտականներու արտաքին առաքելութիւնը: Առաջին նորադարձը մկրտուեցաւ 1819 Յունիսին: Իսկ 1903ին կար ի Պիրմա 741 եկեղեցի, 41,770 հաղորդական, 1,756 քարոզիչ և ուսուցիչ, 19,430 ուսանող և 173 օտարազգի գործիչ:

Ուսանող Կամաւորներու 7րդ համաժողովը կը գումարի ի Քէնզըս ամսոցս վերջին օրը և կը տեսէ հինգ օր:

Միաց. Երիցական եկեղեցւոյ արտաքին առաքելութեան տարեկան վերջին տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ Եգիպտոսի մէջ անցեալ տարի կար օտարազգի, 38 և Եգիպտացի 703 գործիչ, 12,044 հաղորդական, 30,000 Բողոքական, 15,668 ուսանող կիրակնօրեայ Դպրոցի, 16,951 ցերեկեայ և գիշերօթիկ ուսանող, 3 հիւանդանոց 9 բժիշկով, 3,841 պատապարեալով, և համագումար 58,958 դարմանում:

Միհրան Թապիպեան էֆ., որ կցադեռապէ տառապելով Համաստանէ Վիէննա դնաց ընտանիքով և յաջող գործողութիւն մը կրեց հոն, մայրաքաղաքս եկած է երկու շաբաթէ ի վեր և գրեթէ բոլորովին կազդուրուած է:

Կարապետ էֆ. Դոնտայեան (Իզմիր) անցեալ շաբթու դժբախտութիւնն ունեցաւ կրօնացիներ իր ծաղկահատակ որդին Լէոն, որ բաւական ժամանակէ հետէ կը սառապէր տաժանելի հիւանդութեամբ:

Խորին ցաւով կը ծանուցանենք նաև թերթիս նախկին աշխատակից Տր. Երուանդ ձէճիզեան էֆ.ի մահը, որ կիրակի տեղի ունեցաւ կարճ հիւանդութենէ մը ետեւ: Հանգուցեալին եղբայրները, Վեր. Շմաւոնեան և բաղմամբ բարեկամներ երկուշաբթի փութացին Ատաղաղար, ուր երեքշաբթի յուղարկուեցաւ թիւնը կատարուեցաւ արժանաւայել շքով: Հանգուցեալը հազիւ քսոստունը ինդ տարեկան էր և իր զուարթ ու անձնուրաց Քրիստոնէի աիտար կեանքով երջանկութիւն կը սփռէր ուր որ գտնուէր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատրիարք Հայրը փոխադարձ այցելութիւններ ընդունեցաւ Ռուս, Պորտիկ, Դերման և Ֆրանսական դեսպաններէն, Պոլսոյ Ա զօրադանակի փոխ հրամանատար ձէմալ պէյէն և Յունաց Պատրիարքէն, և այցելութիւն տուաւ Մովսէսիս նախարարին, Պուլիար Էլզարքի փոխանորդին, Կաթողիկ ազգայիններու Վարչ. Ժողովին և Հրէից Խախտմապետին:—Չարեքարթի Խախտմապետ Սոմ. Խորհրդարանի ընտրական խնդրին վրայ Բ. Դրան հետ եղած մատնաւոր բանակցութիւններուն արդիւնքը և Պատրիարք Հօր ձեռամբ պատասխանեց Ներքին գործերու նախարարին թէ պետական խոստումները բաւարար չեն ազգային տեսակէտով: Նախարարը խոստացաւ պատշաճ վախճան մը տալ խնդրին:—Քաղաք. Ժողովը հաւանեցաւ Վարազդայ վանքին Հայրիկեան դպրոցին վերաշինութեան յատկացնել Շահապուկեան Վրդ.ի 100 ոսկինոց կտակը և Թիֆլիզի հանգանակիչ մարմին կողմէ վանքին զրկուած 300 ոսկին, և որոշեց Վեր. Կաթողիկոսին հաւանութիւնը խնդրել:—Իօանէսքուն

ժառանգորդին կողմէ նախկին Պատրիարք Օրմանեանի պէմ բացուած դատավարութիւնը չարաթ վերջացաւ : Նատուածիւր պիտի տրուի ամսոյս 25ին : Դատական նախարարը Պատրիարքարանի դիմումին պատասխանեց թէ երկրագործական Դրամատան Պիթիոսի ճիւղին հրահանգ արուած է մինչև մէկ տարի չծախել Մչոյ այն հողագործներուն հողերը , որոնց ցանքը փճացած է : — Զէյթունցի ջորեական մը սպաննուած է Զէյթունի և Եարփուզի սահմաններուն վրայ : Ոճրագործները որ երեք Ալպիսթանցի Թուրքեր կը կարծուին , չեն բռնուած : — Մուսա պէյի սպանման առիթով բանտարկուած Կարճկանցի Հայերն անպարտ արձակուած են : Աղբակի Հայ գիւղերուն մէջ զետեղուած 17 տուն Բուրդերը հանուած և Բուրդ գիւղեր փոխադրուած են : — Տումայի նախկին նախագահ Մ. Միլիուքով , որ փառլոյի Հայաստաններու համաժողովին ներկայ գտնուեցաւ , Թաւի թղթակցին յայտնեց թէ համաժողովը հաստատեց թէ հանրային կարծիքը միաձայն է Հայկական բարենորոգումներուն անհրաժեշտութեան մասին , և թէ ինք Դերման Ժորժ . Լէփսիուսի հետ կը հաւատայ թէ զիջումներ չտիկն աւելի եղած են և այլևս հասած է այն սահմանը , որ կը բաժնէ իսկապէս օգտակար բարենորոգումները անցեալի երեւութական բարենորոգումներէն և թէ Ռուսիա հողային գրաւման ձգտում չունի երբեք , այլ կը պահանջէ սահմանադրւի անորոգութիւն : — Տեյլի Թեյեկրաֆ Պոլսէ կ'իմանայ թէ Ռուս դեսպանը հաւանած է հրաժարիլ օտար ընդհանուր քննիչ մը պահանջելէ , պայմանով որ այդ քննիչին իրաւասութիւնները օտար խորհրդակցաններուն արուին : Այս առաջարկն ալ անընդունելի կը կարծէ անոր լրատուն և կ'ըսէ թէ ի մօտոյ պիտի գեկուցուի թէ Հայերու համեմատական ներկայացուցչութիւնը պիտի ընդունուի թէ՛ ինքնադրանին , թէ՛ Նահանգային Ժողովներու մէջ և կրթական նպատակներ նոյն սկզբունքով պիտի բաժնուին Հայ և Իսլամ կրթարաններու : — Աղեքսանդրոյ մէջ վերջերս մեծաւ տեղւոյն Պարսկական հիւպատոս մեծահարուստ Միհրան իման Գալֆաեան :

ԱՐՏԱՔԻՆ

Սոսորանիյէի ընտրութիւնները վերջացան : Դահլիճը զօրաւոր մեծամասնութիւն մը չունի և կեղտակարծ գիրքի մէջ է ընդգիմադիրներու մանաւանդ հողագործական թեւին հետ անհա-

մաձայն ըլլալուն համար , որ անընդուն պայմաններ կ'առաջարկէ : Ամէն պարագայի մերտաքին զործերու նախարարը պիտի ստիպուի հրաժարիլ՝ դատի ենթարկուելու համար նախորդ դահլիճի իր անդամակիցներուն հետ Պուլկար էկզարքը ամսոյս 10ին Սոֆիա մանեց և մեծ պատիւներով ընդունուեց Թագաւորէն և քաղաքային ու կղերական խանութիւններէն : Զարը Ալէքսանար Նէվէ պատուանշաններեց էկզարքին : — Եւրոպական տէրութիւնները որոշեցին 10,000 աղ. Անգղ. ոսկի փոխ տալ Ալպանիոյ : Անգղիական արդէն իսկ 5,000 վճարած է : — Յունաստան Թագաւորը և նախարարները չարաթ կրեաւէ դա կեցին և հետեւեալ օր Թագաւորն անձամբ Յունական գրօշ պարզեց Հանեայի բերդին վրայ ժողովրդային աննկարագրելի խանդավառութեամբ : մէջ : 101 թղթանոթներ ողջունեցին զորօշ : Միջերկրականի Անգղ. նաւարածին հրամանատար իր վեհապետին ինքնագիր մէկ նամակ տարաւ Հռոմ և Թագաւորին մատոյց : Նաւալ բաժինը անցեալ ուրբաթ մեկնեցաւ Նափոլիէն : — Լէոնար տի Վիլիլի Լա ժոֆոնէ աշխարհագրագետ համբաւ նկարր , որ Լուվրի թանգարանէն գողացուած էր , Յիրէնցայի մէջ գտնուեցաւ գրաւվածառի մը ծախուելու պահուն և Փարիզ վերադարձուեցաւ : Այս առիթով չորհաւորութեան և չորհակալութեան հետապնդներ փոխանակուեցան երկու դահլիճներուն միջև : — Զօր . Լիման ֆոն Սանտրոս պիտի հրաժարի Դերման բանակէն , նմանապէս իր սպայակոյտ տին անդամները , և անպաշտօն վիճակի մէջ պիտի մնան հանգստեան թոշակի իրաւունքով : — Յրանսայի Վարչապետը Եւրալիոյ տին մէջ պատասխանեց թէ չգիտեր որ Յրանսայի կողմէ քանի մը միլիոնի փոխատուութիւն խոստացուած է Թուրքիոյ : Բայց յիշեցուց թէ Եւրոպական նախարար Մ. Բայել չըջարեալանով մը վարկի բոլոր հաստատութիւններուն հրահանգ տուած է առանց կանխաւ արտօնուելու չկատարել ունէ զործերը ղուլթիւն որ կը ձգտի փոխառութիւն հայթայիթ օտար պետութիւններու : — Մէքլենպուրկ-Շվեդիին մեծ գքսին գղեակը կրթակի դիշեր այրեցաւ մեծ մասամբ : Փճացած մասին մէջ կը գտնուէր ոսկի սանդուխով աշտարակը , ընդունելութեան մեծ սրահ , ևն . :

ՏՊԱՐԱՆ Կ. Ե. Մ. ԲԵՇԵՆԱՆ

Մահմետ Փաշա , Բերքէի խան , Նո. 32—34

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅԻՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԱՅՈՅՑԸ

1914

ՊԵՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Ընդարձակը 320 էջ, $3\frac{1}{2}$ դաշ.:
Համառոտը 128 էջ, $1\frac{1}{2}$ դաշ.:
Կեդրոն մեծաքանակ վաճառման ՄԱՏԹԷՈՍ-
ՆԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, Կ. պոլիս, Ամերիկան իսան,
Երևան Հատուկ, բոլոր առաջնակարգ գրավա-
րուներուն քով կը ծախուի ի Պոլիս և ի դա-
նիս:
Ամեն մեկ Հայ անհատ, մեծ ու փոքր, այր
կրն և կին, պէտք է ունենայ հատ մը սոյն օգ-
լիէնչատ Օրացոյցէն, որով, անձնապէս օգ-
նակուելէ զատ, Պատու մը Հաց ալ հայթայթած
Երևան Հայ որբուհներուն: Տարին $3\frac{1}{2}$ դաշ.
Բոլոր շաբաթը իւր 2 փութս յատկացնել Հաւ-
ստութեան մը, որ ճիշդ 40 տարիէ ի վեր
որդար կը յարատեւէ, յիշուի Մուրացիկի
համար իսկ հնար է, բաւ է որ ԿԱՄԲ և
ԿԱՄԲԱՐ ԸՆԱյ բարիք գործելու: Զանաւը
կոյս աղին յատկութիւնք մշակել մեր ժո-
մէվրդեան սրտին մէջ:
20—13

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

1914-Ի ՀԱՄԱՐ

Հրապարակ ելան Կիրակնօրեայ Դպրոցի
ստերուն 1914ի առաջին եռամսեաները Հայե-
ան և Հայ.-Տաճկերէն լեզուաւ: Կը պարու-
նեն դասերու լուսաբանութիւններ, մանկա-

վարժական ծանօթութիւններ, Կիրակնօրեայ
Դպրոցի կազմակերպութեան և վարչութեան
վերաբերեալ տեղեկութիւններ, Տղայոց Բա-
ժին մը և ուրիշ շատ մը շահեկան հանգա-
մանքներ: Պատկերազարդ են ու քարտիսաւոր:
Հայերէնը կը բաղկանայ 92 մեծագիր էջերէ,
իսկ Հայ.-Տաճկերէնը 88 էջերէ: Իւրաքան-
չիւր եռամսեայի գինն է 40 փարա: Անհատներ
և Կիրակնօրեայ Դպրոցներ ստանալու համար
կրնան դիմել որեւէ միախոնարի կամ ուղղակի
առ Յ. Մատթէոսեան, Պայպըլ-Հատու, Կ. պոլիս:

ԱՌՅԱՏՈՒՄ

ՕՐԱԿԱՆ ԱՂՕՔՆԵՐ ԵՒ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ

ՍՐ. ԴԻՐԵԼՆ

Յարմարացոյն Կաղանդի նուէր մը

Նմոյշ էջ մը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1

Աղօթք. Զօրացուցիր զիս որպէս զի ապրիմ:
Սաղմ. ՃԺԹ. 117:

Խոստում. Քեզի պիտի զօրացնեմ և քեզի
օգնութիւն պիտի ընեմ: Ես. ԽԱ. 10:

2

Աղօթք. Իմ գնացքներս հաստատեմ քու խոս-
քիդ մէջ: Սաղմ. ՃԺԹ. 133:

Խոստում. Բարի մարդուն քայլերը Տէրովմէ
կը հաստատուին: Սաղմ. ԼԷ. 23:

Այս սիրուն գրքոյկին գինն է 40 փարա:
Դիմել առ Յ. Մատթէոսեան, Պայպըլ-Հատու,
Կ. պոլիս:

“ԱԻԵՏԱԲԵՐ”Ի ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Ընթերցասէր հասարակութեան և մեր բոլոր ընթերցողներուն մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք «Աւեսաբեր»ի Մատենաշարին վրայ, թա իր շինիչ ու օգտակար հատորներով անող ճաշակներ զոճացնելու կոչուած է: Հետզհետէ լոյս տեսնելիք հատորներու վրայ տեղեկութիւն պիտի տրուի յարմար առիթով: Առայժմ լոյս տեսած են հետեւեալ հատորները, որոնց զիւրամատչելի գինն ալ, կը յուսանք թէ, մեծապէս պիտի նպաստէ անոնց ժողովրդականացման:

Թիւ 1. ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, հեղինակ՝ Ճոն Բլաքին, թարգմանիչ՝ Գրիգ-Քնար: Մանուկներու համար մասնաւորապէս գրուած գեղեցիկ պատմութիւն մը, զոր կարգաւ կը յանձնարարենք բոլոր դեռատիներու և դպրոցականներու: Էջ՝ 68, գին՝ 1 դահ:

Թիւ 2. ԿԱՂ ԻՇԽԱՆԻԿԸ ԵՒ ԴՐ ԹՈՉՈՂԻՕԴԻԿԸ. Հեղինակ՝ Միսիս Միւլըք Քրէյք, թարգմանիչ՝ Գրիգ-Քնար: Այս ալ նոյնպէս «Դեռատիներու և տարեցներու համար» Առակ-Պատմութիւն մըն է, շատ պարզ և հաճելի ոճով գրուած ու Հայացուած, էջ՝ 148, գին՝ 2 դահ:

Թիւ 3. ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶԻ ՏՈՒՆԿԵՐԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒՄԾ ՄԵՐ ՆԱԽՆԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ, գրեց՝ Տոքթ. Յովհ. Արթիւնեան. Յոյժ օգտակար երկ մը և ջերմապէս յանձնարարելի այս նիւթով հետաքրքրուող բոլոր կղերականներու և աշխարհականներու: Էջ՝ 168, գին՝ 5 դահ:

Թիւ 4. ՅՈՒԱՐԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ (Առաջին ծաւ), Հայացուց՝ Սահակ Մեսրոպ: Այս հատորը կը պարունակէ Անգլ. գրականութեան գլուխ-գործոց քերթուածներէն 65 հատին գեղեցիկ ու ճկուն Հայերէնով թարգմանութիւնները, ինչպէս նաեւ 15ի չափ մեծ բանաստեղծներու պատկերներն ու կենսագրութիւնները: Դիրքը առ հասարակ ամէն ընթերցողի գրական ճշմարիտ վայելք մը հայթայթելէ զատ, թէ արական և թէ իգական Գողէճներու և Բարձր. Վարժարաններու մէջ գրականութեան և գրագիտութեան դասերուն

իբր լրացուցիչ ընթերցումի դիրք և դասադիրք կրնայ ծառայել: Զերմապէս կը յանձնարարենք բոլոր վարժարաններու և դասէրներու: Մաքուր թուղթ և տպագրութիւն, մասնաւորապէս 160 էջեր, գին՝ 750 դահ:

Թիւ 5. ԱԻԵՏԱԲԵՐԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. գրեց՝ Նմանողաց Եղբայրակցութեան Անդամ մը, Գրիգ-Քնար, էջ՝ 74, գին՝ 1 դահ:

Բոլոր այս գիրքերը ստանալու համար գիմել առ Մր. Ու. Ու. Փիթ, Պայպլը Հաուս Կ.պոլիս:

ՄԵՋԻ ՂԱԼՈՒՍԻ ԳԻՐԳԵՐ

ՀԱՅՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ.— Սահակ-Մեսրոպ. հրատարակութիւն Պ. Պալենց Գրատան: Այս պատկերազարդ ու գեղեցիկ Տարեցոյցը, որ իր անունը կ'արդարացնէ իրրեւ Հայուն Տարեցոյցը, կը յանձնարարենք ամէն գրատէր Հայու. ամենաշարմար կաղանդի նուէր: Էջ՝ 226, գին՝ 71½ դահեկան: Դիմել հրատարակչին Պ. Պալենց Գրատան, Չագմագճըլար, Կ.պոլիս:

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱԲԵՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆԷ

ԿԻՐԱՆԻ, ԳԻԼԻ. 21

ԲԵՐԱ.— Այնպէս 2 էջէ. Մր. Երրորդութիւն եկեղեցի. Ժամ 10 (Ը. Ե.) Վեր. Ա. Պ. Շնաւունեան:

ՄՈՒՍԱԼԼԱ.— Անգլիական վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. Ժամ 10.15 (Ը. Ե.):

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍ.— Յինճանճըլար Եօղուչու. Էմմանուէլ եկեղեցի. Ժամ 10.30 (Ը. Ե.) Վեր. Յ. Գ. Դրիգորեան:

ՍԿԻՒՏԱՐ.— Ամերիկեան Գողէճի մատուռ. Ժամ 10 (Ը. Ե.) Պաւ. Կ. Յ. Քերոքեան:

ԽԱՍԳԻՒՂ, Ժամ 7 (Ը. Թ.) Պաւ. Բ. Պեսրոսեան:

ՊՅՍԱՃԸ ԳԻՒՂ.— Կոստիկեան բնակարան. Ժամ 3 (Ը. Ե.) Տիար Ա. Գ. Նիզիկեան:

Ե. Ք. ԸՆԿԵՐԱՆՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ-ԳԱՓՈՒ.— Անգլիական Միչլըն Հաուս. Ժամ 3 (Ը. Ե.):